

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΙΜΟΥ ΜΠΑΛΑΝΟΥ

Καθηγητοῦ τῶν Ὀρθοξενετιζῶν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλεῖῳ
τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ, ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε΄ ΚΑΙ ΣΤ΄ ΤΑΞΙΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ

46—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

1916

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΕΠΙΣΗΜΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Ίστορία Ἀρχ. Ἑλλάδος. . . .	Γ. Σωτηριάδου.
Ίστορία Ἀρχ. Ἑλλάδος. . . .	Α. Μακρυναίου.
Ίστορία Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως.	Α. Μακρυναίου.
Γραμματικὴ Γ' καὶ Δ' τάξεως	Χ. Κυριακάτου.
Γραμματικὴ Ε' καὶ ΣΤ' τάξ.	Γ. Ζηκίδου.
Γραμματικὴ	Α. Μακρυναίου.
Γεωγραφία Γ' καὶ Δ' τάξ. . . .	Δ. Κυριακοπούλου.
Γεωγραφία Ε' καὶ ΣΤ' τάξ.	Δ. Κυριακοπούλου.
Γεωγραφία Γ', Δ', Ε', ΣΤ' τάξ.	Α. Μακρυναίου.
Φυσικὴ Πειραματικὴ.	Β. Αἰγινήτου.
Χημεία.	Β. Αἰγινήτου.
Φυσικὴ Πειραματικὴ.	Κ. Μαλτέζου.
Μαθήματα Φυσ. Ἱστορίας..	Δ. Η. Κυριακοπούλου.
Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία . . .	Δ. Σ. Μπαλάνου.
Λειτουργικὴ	Δ. Σ. Μπαλάνου.
Ἱστορία Παλ. Διαθήκης. . . .	Δ. Σ. Μπαλάνου.
Ἱστορία Καιν. Διαθήκης. . .	Δ. Σ. Μπαλάνου.
Κατήχησις	Δ. Σ. Μπαλάνου.
Εὐαγγελ. Περικοπαὶ Ε' καὶ Σ'	Δ. Σ. Μπαλάνου.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΙΜΟΥ ΜΠΑΛΑΝΟΥ
Καθηγητοῦ τῶν Θερησκευτικῶν ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Διδασκαλείῳ
τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως.

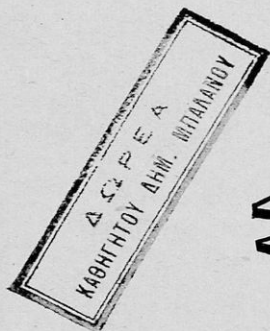
ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΠΕΡΙΚΟΠΩΝ ΤΟΥ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΩΝ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΒΙΟΝ, ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ Ε΄ ΚΑΙ ΣΤ΄ ΤΑΞΙΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΙΩΑΝΝΟΥ Ν. ΣΙΔΕΡΗ
46—ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ—ΜΕΓΑΡΟΝ ΑΡΣΑΚΕΙΟΥ

1916

ΤΥΠΟΣ "ΑΥΓΗΣ", ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Α. ΠΑΠΑΣΠΥΡΟΥ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Κατὰ τὸ ἐπίσημον πρόγραμμα τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας ἐν τῇ ε' καὶ ς' τάξει τοῦ πλήρους δημοτικοῦ σχολείου γίνεται ἀνάγνωσις καὶ ἐρμηνεῖα περικοπῶν τοῦ Εὐαγγελίου, ἀναφερομένων εἰς τὸν βίον, τὰ θαύματα καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος.

Ἐν τῷ προκειμένῳ τομίδιῳ παρατίθεται τοιαύτη συλλογὴ περικοπῶν μετὰ τῶν ἀπαραιτήτων ἐρμηνευτικῶν σημειώσεων. Ἐν μὲν τῇ ε' τάξει καλὸν εἶναι νὰ διδάσκωνται περικοπαὶ ἐκ τοῦ ἰδιωτικοῦ βίου, τῶν θαυμάτων καὶ τῶν παθῶν τοῦ Σωτῆρος, ἐν δὲ τῇ ς' τάξει ἐκ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ.

Καίτοι ὁ ἀριθμὸς τῶν διδακτέων περικοπῶν ἐξαρτᾶται ἐκ διαφόρων λόγων, ὁ διδάσκων, χωρὶς νὰ ἐπιμένῃ εἰς λεπτομερείας, πρέπει νὰ διεξέρχεται μετὰ τῶν μαθητῶν του ὅσον τὸ δυνατόν περισσοτέρας ἐξ αὐτῶν, ἵνα συνηθίσωσιν οἱ μαθηταὶ εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Εὐαγγελίου.

Ἐννοεῖται, μὴ ἀποβλέποντες εἰς ἱστορικὴν συνέχειαν, παρελείψαμεν περικοπὰς ἐχούσας ἐρμηνευτικὰς δυσχερείας διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν τάξεων, δι' ἃς προωρίσθη τὸ βιβλίον. Αἱ ἐρμηνευτικαὶ σημειώσεις περιέχουσι μόνον πᾶν τὸ ἀπολύτως ἀναγκαῖον πρὸς κατανόησιν τοῦ κειμένου, ἀπεφύγομεν δὲ πᾶσαν εὐρυτέραν ἐρμηνεῖαν ἢ ἀσκόπους παρατομπὰς ἐπιδιώκοντες πανταχοῦ τὸ πρακτικὸν καὶ τὸ σύντομον.

Δ. Σ. Μ.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Στοιχειώδης Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία μετὰ 5 ὄλο-
σελίδων εἰκόνων. Ἔκδοσις 1914.

Ἱερὰ Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μετὰ πολλῶν
εἰκόνων καὶ χάρτου τῆς Παλαιστίνης. Ἔκδοσις 1914.

Ἱερὰ Ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης, μετὰ πολλῶν
εἰκόνων ὄλοσελίδων καὶ μὴ καὶ χάρτου τῆς Παλαιστίνης.
Ἔκδοσις 1914.

Στοιχειώδης Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Κατήχησις.
Ἔκδοσις 1914.

Λειτουργικὴ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων κατὰ τὸ πρό-
γραμμα. Ἔκδοσις 1914, μετ' εἰκόνων.

Εὐαγγελικαὶ Περικοπαὶ Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως κατὰ τὸ
νέον πρόγραμμα. Ἔκδοσις 1916.

Περικοπαὶ ἐκ τῶν βιβλίων τῆς Παλ. Διαθήκης,
πρὸς χρῆσιν τῶν διδασκαλείων ἀμφοτέρων τῶν φύλων
κατὰ τὸ νέον πρόγραμμα (6 Ὀκτωβρίου 1914).

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

(Ἐκδόσεις τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων).

Ἡ Ἐκκλησία μας, ἦτοι ποῦ, πῶς καὶ πότε λατρεύεται
ὁ Θεός, μετὰ πλήρους ἐρμηνείας τῆς θείας λειτουργίας.
Ἔκδοσις 13η (80.000 ἀντίτυπα).

Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς μέ-
χρι σήμερον. Ἔκδοσις νέα.

Αἱ Θρησκεῖαι, σύντομος ἱστορία τῶν διαφόρων Θρη-
σκειῶν ἀγίων καὶ πεπολιτισμένων ἐθνῶν.

**Ἐκ τῶν Ποιητικῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθή-
κης.**—Ψαλμοί.—Παροιμίαι.—Ἔσθια ἀσμάτων.—Ἐκκλη-
σιαστικῆς.—Σοφία Σολομώντος.—Σοφία Σειράχ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΩΝ

Ὁ βίος τοῦ Σωτῆρος εἶναι γνωστός εἰς ἡμᾶς ἐκ τεσσάρων βιβλίων τῆς Καινῆς Διαθήκης, τὰ ὁποῖα, ἐπειδὴ περιέχουσι τὴν εὐχάριστον ἀγγελίαν τῆς διὰ τοῦ κηρύγματος τοῦ Σωτῆρος σωτηρίας τοῦ κόσμου, λέγονται *Εὐαγγέλια*. Συγγραφεῖς τῶν 4 *Εὐαγγελίων* εἶναι οἱ 4 *Εὐαγγελισταί*, ὁ *Ματθαῖος*, ὁ *Μᾶρκος*, ὁ *Λουκᾶς* καὶ ὁ *Ἰωάννης*, ἐκ τῶν ὁποίων δύο, ὁ *Ματθαῖος* καὶ ὁ *Ἰωάννης*, ὡς ἀπόστολοι, ἐγνώριζον ἐξ αὐτοψίας τὰ κατὰ τὸν Σωτῆρα, οἱ δὲ *Μᾶρκος* καὶ *Λουκᾶς* ἦσαν μαθηταὶ ἀποστόλων, ὁ μὲν *Μᾶρκος* τοῦ *Πέτρου*, ὁ δὲ *Λουκᾶς* τοῦ *Παύλου*.

Ὁ *Ματθαῖος* ὁ *τελώνης*, καλούμενος καὶ *Λευΐ*, υἱὸς τοῦ *Ἀλφαίου*, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ *Χριστοῦ* ὡς ἀπόστολος ἐκήρυξε τὸ *Εὐαγγέλιον* ἐν *Παλαιστίνῃ* καὶ ἐκτὸς αὐτῆς.

Ὁ *Μᾶρκος*, καὶ *Ἰωάννης* καλούμενος, ἔγινε *Χριστιανὸς* διὰ τοῦ *Πέτρου*, ἠκολούθησε δὲ τὸν *Παῦλον* κατὰ τὴν πρώτην του ἀποστολικὴν πορείαν καὶ κατὰ τὴν ἐν *Ῥώμῃ* φυλάκισίν του.

Ὁ *Λουκᾶς* ἦτο *ιατρός*· ἦτο δὲ ἀχώριστος σύντροφος τοῦ *Παύλου*. *Εἶναι* συγγραφεὺς καὶ τῶν *Πράξεων* τῶν *Ἀποστόλων*.

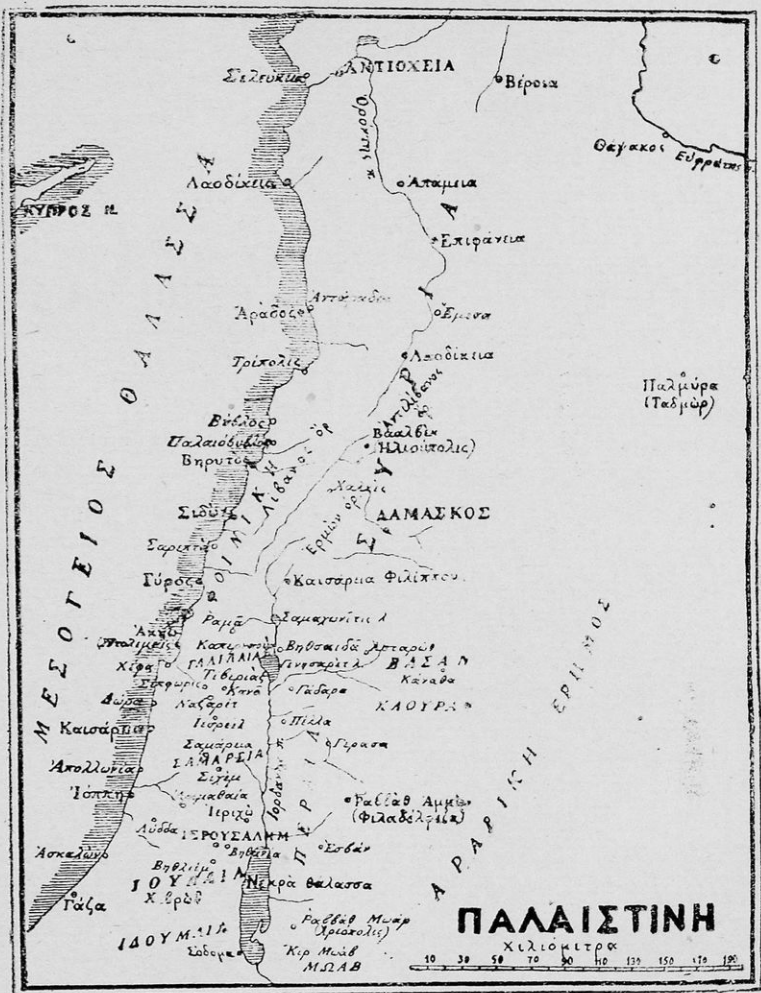
Ὁ δ' *Ἰωάννης* ἦτο υἱὸς τοῦ *Ζεβεδαίου* καὶ τῆς *Σαλώμης* καὶ ἐγένετο εἰς τῶν προσφιλεστέρων μαθητῶν τοῦ Σωτῆρος. *Εἶναι* συγγραφεὺς καὶ τριῶν *Ἐπιστολῶν* καὶ τῆς *Ἀποκαλύψεως*.

Τὰ τρία πρῶτα *Εὐαγγέλια* ἐγράφησαν περὶ τὸ 70 μ. Χ., τὸ δὲ κατὰ *Ἰωάννην* κατὰ τὸ 90.

Ἐκ τῶν Εὐαγγελίων τὸ μὲν κατὰ Ματθαῖον ἐγράφη εἰς τὴν τότε ὑπὸ τῶν Ἑβραίων λαλουμένην γλῶσσαν, τὴν καλουμένην ἀραμαϊκὴν φαίνεται ὅμως ὅτι αὐτὸς ὁ Ματθαῖος χάριν τῶν ἐλληνοφώνων Ἑβραίων ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιόν του καὶ ἐλληνιστί. Τὰ λοιπὰ τρία Εὐαγγέλια, ὡς καὶ πάντα τὰ λοιπὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἐγράφησαν ἐλληνιστί.

Μεταξὺ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων ὑπάρχει μεγάλη ὁμοιότης, οὐ μόνον διότι εἶχον τὴν αὐτὴν πηγὴν, τὸν βίον αὐτὸν τοῦ Σωτῆρος, ἀλλὰ καὶ διότι ἕκαστος τῶν Εὐαγγελιστῶν εἶχεν ὑπ' ὄψει τοὺς ἄλλους. Οἱ Εὐαγγελισταὶ ὅμως ἐξέθετον τὸν βίον τοῦ Σωτῆρος κατὰ τὴν ἀτομικότητά των καὶ κατὰ ὠρισμένον σκοπὸν, ἐκ τούτου δ' ἐξηγοῦνται αἱ μεταξὺ τῶν Εὐαγγελίων διαφοραί. Ἰδίως μεγάλη ὁμοιότης παρατηρεῖται μεταξὺ τῶν τριῶν πρώτων Εὐαγγελίων, τὰ ὅποια διὰ τοῦτο καλοῦνται καὶ συνοπτικά.

Α' Ο ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

1. Ἡ γέννησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

(Λουκ. Β', 1—20).

Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐξῆλθε δόγμα ¹⁾ παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου ²⁾ ἀπογράφεσθαι πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. Αὕτη ἡ ἀπογραφή πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου ³⁾. Καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκαστος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. ⁴⁾ Ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσήφ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ⁵⁾ ἐκ πόλεως Ναζαρετ εἰς τὴν Ἰουδαίαν εἰς πόλιν Δαβίδ, ἣτις καλεῖται Βηθλεέμ, ⁶⁾ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐξ οἴκου καὶ πατρῶς Δαβίδ, ⁷⁾ ἀπογράψασθαι σὺν Μαριάμ τῇ μεμνηστευμένῃ αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ ἐγκύῳ. Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ ἐπλήσθησαν ⁸⁾ αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν αὐτήν, καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον ⁹⁾ καὶ ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ φάτνῃ ¹⁰⁾, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύματι.

Καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ ἀγραυλοῦντες ¹¹⁾ καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ¹²⁾ ἐπὶ τὴν ποιμνὴν αὐτῶν. Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα Κυ-

1) Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν χρόνον (τῆς γεννήσεως τοῦ Προδρόμου) ἐξεδόθη διάταγμα. 2) τοῦ Ὀκταβιανοῦ (+ 14 μ. Χ.). 3) Αὕτη ἡ πρώτη μνημονευμένη ἀπογραφή ἐγένετο ὅτε ἡγεμῶν, ἀνθύπατος, τῆς Συρίας ἦτο ὁ Κυρηνίος. 4) Τὴν πόλιν τῆς καταγωγῆς. 5) Ἡ Παλαιστίνη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σωτῆρος διηγεῖτο εἰς τὴν Γαλιλαίαν (πρὸς Β.), τὴν Σαμάρειαν, τὴν Ἰουδαίαν (πρὸς Ν.) καὶ τὴν Περσίαν, πέραν τοῦ Ἰορδάνου. Ἡ Γαλιλαία ἦτο πολὺ εὐφορος χώρα ἢ Ἰουδαία ἄγονος καὶ ὄρεινή. 6) Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ κατήγετο ἐκ Βηθλεέμ, καλεῖται αὕτη πόλις Δαβίδ. Ἡ Β. καίτοι πρὸς Ν. τῆς Ἱερουσαλὴμ (περὶ τὰ 3/4 ὥρας). Σήμερον ἔχει περὶ τὰς 4,000 κατοίκους. 7) Ὁ Ἰσραηλιτικὸς λαὸς διηγεῖτο εἰς 12 φυλάς, ἐκάστη φυλὴ εἰς πατριὰς, καὶ αἱ πατριὰ εἰς οἴκους. 8) Ἐφθασαν. 9) Ἄνευ ὑστεροτόκου ἑπομένως=μονογενῆ. 10) Τὸ παχνίον. 11) Διανυκτερεύοντες. 12) Φυλάσσοντες τὴν νύκτα.

ρίου¹³) περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἣτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτήρ, ὅς ἐστι Χριστὸς Κύριος, ἐν πόλει Δαβὶδ· καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· εὐρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον, κείμενον ἐν φάτνῃ. Καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανόυ αἰνούντων τὸν Θεὸν καὶ λεγόντων· δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία¹⁴). Καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον¹⁵) ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες εἶπον πρὸς ἀλλήλους· διέλωμεν δὴ ἕως Βηθλεὲμ καὶ ἴδωμεν τὸ ῥήμα τοῦτο τὸ γεγονός,¹⁶) ὃ ὁ Κύριος ἐγνώρισεν ἡμῖν. Καὶ ἦλθον σπεύσαντες, καὶ ἀνεῦρον τὴν τε Μαριάμ καὶ τὸν Ἰωσήφ καὶ τὸ βρέφος κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. Ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν¹⁷) περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παιδίου τούτου· καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμασαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς αὐτούς. Ἡ δὲ Μαριάμ πάντα συνετήρει τὰ ῥήματα ταῦτα, συμβάλλουσα¹⁸) ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Καὶ ὑπέστρεψαν οἱ ποιμένες δοξάζοντες καὶ αἰνούντες τὸν Θεὸν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἤκουσαν καὶ εἶδον, καθὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς¹⁹).

2. Ἡ προσκύνησις τῶν μάγων.

(Ματθ. Β', 1—16).

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας ἐν

13) Θεία λάμψις. 14) Δόξα τῷ Θεῷ, τῷ κατοικοῦντι εἰς τὰ ὑψίστα, τὸν οὐρανόν· καὶ ὡς εἶναι εἰρήνῃ ἐπὶ γῆς καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους χαρὰ. 15) Ἐγένετο ὡς· ἔβραϊκὴ περίφρασις=ὅτε. 16) Τὸ πρᾶγμα τοῦτο, ὅπερ συνέβη. 17) Ἐμαθον ἀκριβῶς. 18) Ἀναλογισομένη (ταῦτα). 19) Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη τὸ 750 ἀπὸ κτίσεως Ῥώμης ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας. Πρὸς τιμὴν τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος ἐορτάζεται ἡ ἐορτὴ τῶν Χριστουγέννων (25 Δεκεμβρίου). Ὁ Σωτὴρ καὶ διὰ τοῦ τρόπου τῆς γεννήσεως διδίδει εἰς ἡμᾶς μάθημα ταπεινοφροσύνης· ὁ Κύριος τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς γεννᾶται, ὡς ὁ ἔσχατος τῶν ἀνθρώπων.

ἡμέραις ¹⁾ Ἑρώδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ²⁾ ἀπὸ ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα λέγοντες· ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἶδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ³⁾ ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. Ἀκούσας δὲ Ἑρώδης ὁ βασιλεὺς ἐταράχθη ⁴⁾ καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ ⁵⁾, καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ ⁶⁾ ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται. Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ· ἐν Βηθλεεμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτω γὰρ γέγραπται διὰ τοῦ προφήτου· καὶ σὺ Βηθλεεμ, γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. ⁷⁾ Τότε Ἑρώδης λάθρα καλέσας τοὺς μάγους ἠκρίβωσε ⁸⁾ παρ' αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος, καὶ πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεεμ εἶπε· πορευθέντες ἀκριβῶς ἐξετάσατε περὶ τοῦ παιδίου, ἐπὰν δὲ εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν προσκυνήσω αὐτῷ. Οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βασιλέως ἐπορεύθησαν· καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν τῇ ἀνατολῇ προῆγεν αὐτούς ⁹⁾, ἕως ἐλθὼν ἔστη ἐπάνω οὗ ἦν τὸ παιδίον· ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα ἐχάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα, καὶ ἐλθόντες εἰς τὴν οἰκίαν εἶδον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας τῆς μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ, καὶ ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς ¹⁰⁾ αὐτῶν προσήνεγκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν καὶ λίβανον καὶ σμύρναν ¹¹⁾.

1) Βασιλεύοντος. 2) Σοφοὶ (ἀστρολόγοι). 3) Τὸν ἀστέρα, τὸν ἀγγέλλοντα περὶ αὐτοῦ. 4) Φοβηθεὶς ὅτι πρόκειται περὶ ἐπιγείου βασιλέως, ἐξ οὗ θὰ ἐκινδύνευεν ὁ θρόνος του. 5) Οἱ κάτοικοι τῆς πρωτευούσης τῆς Παλαιστίνης, τῶν Ἱεροσολύμων, ἐταράχθησαν ἀναλογιζόμενοι τὰ δεινὰ ἐμφυλίων ἐρίων. 6) Οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἀπετέλουν τὸ μέγα συνέδριον, τὸ ὅποιον ἀπεφαινετο διὰ τὰ μέγαρα θρησκευτικὰ ζητήματα. 7) Ὁ προφήτης Μιχαίας, εἰς ἓκ τῶν 12 ἐλασσόνων προφητῶν, ἐμιλῶν περὶ Βηθλεεμ λέγει· Καὶ σὺ, ὦ Βηθλεεμ, πόλις τῆς Ἰουδαίας, εἶσαι σπουδαία μετὰ τῶν πόλεων, ἐξ ὧν κατάγονται ἡγεμόνες τοῦ Ἰούδα, διότι ἐκ σοῦ θὰ προέλθῃ ἡγεμὼν, ὅστις θὰ κυβερνήσῃ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραηλιτικόν. 8) Ἀκριβῶς ἔμαθε· σκοπὸς δὲ τῆς ἐξακριβώσεως ταύτης ἦτο ἡ ἐξακριβώσις τοῦ χρόνου τῆς γεννήσεως τοῦ παιδίου. 9) Προεπορεύετο αὐτῶν, ἦτοι ὠδήγει αὐτούς. 10) Τὰ θησαυροφυλάκια. 11) Πολυτιμώτατον ἄρωμα ἐκ δένδρου ἐν Ἀραβίᾳ καὶ

καὶ χρηματισθέντες ¹²⁾ κατ' ὄναρ μὴ ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδη, ¹³⁾ δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τὴν χώραν αὐτῶν.

Ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσήφ λέγων· ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἴσθι ἐκεῖ ἕως ἂν εἶπω σοι· μέλλει γὰρ Ἡρώδης ζητεῖν τὸ παιδίον τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς καὶ ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον, καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς τελευτῆς Ἡρώδου, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ Κυρίου διὰ τοῦ προφήτου λέγοντος· **ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου** ¹⁴⁾. Τότε Ἡρώδης ἰδὼν ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ ἀποστείλας ἀνείλε ¹⁵⁾ πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεὲμ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὄροις ¹⁶⁾ αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καὶ κατωτέρω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε παρὰ τῶν μάγων ¹⁷⁾.

3. Ὁ Ἰωσήφ μετὰ τῆς Παρθένου καὶ τοῦ Ἰησοῦ ἐγκαθίστανται ἐν Ναζαρέτ.

(Ματθ. Β', 19 — 23).

Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Ἡρώδου ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου κατ' ὄναρ φαίνεται τῷ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ λέγων· ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ πορεύου εἰς γῆν Ἰσραὴλ ¹⁾· τεθνήκασι γὰρ οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν ²⁾ τοῦ παιδίου. Ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ ἦλθεν εἰς γῆν Ἰσραὴλ. Ἀκούσας δὲ ὅτι Ἀρχέλαος ³⁾ βα-

Αἰθιοπία. 12) Λαθόντες τὴν ὁδηγίαν (θεόθεν). 13) Ὅστις εἶχε πονηροὺς σκοποὺς. 14) Ὅταν βραδύτερον, θανάτος τοῦ Ἡρώδου, ἐκάλεσεν ὁ ἄγγελος τὸν Ἰωσήφ νὰ ἐπανάλθῃ ἐξ Αἰγύπτου, ἐπληρώθη ἡ προφητεία τοῦ προφήτου Ὡσηέ, ὅστις παρίστη τὸν Θεὸν λέγοντα : ἐξ Αἰγύπτου ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. 15) Ἐφόνησε. 16) Περίχωρα. 17) Τὸν ἀριθμὸν τῶν μάγων δὲν ὀρίζει ἡ Ἁγία Γραφή, ἡ Ἱερὰ Παράδοσις ὁμοῦς συνήθως ὁμιλεῖ περὶ τριῶν μάγων ἀγνωστον ἐκ ποίου μέρους τῆς Ἀνατολῆς προήρχοντο· τὴν μνήμην των ἐορτάζει ἡ Ἐκκλησία μας κατὰ τὰ Χριστούγεννα.

1) Ἡ Παλαιστίνη λέγεται γῆ Ἰσραὴλ, ἐπειδὴ ὁ Ἰσραὴλ, ὡς ἄλλως ἐλέγετο ὁ Ἰακώβ, ἐθεωρεῖτο γενάρχης τῶν Ἑβραίων. 2) Τὴν ζωὴν. 3) Ὁ Ἡρώδης θανάτων

σιλεύει ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἀντὶ Ἡρώδου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν· χρηματισθεὶς δὲ κατ' ὄναρ ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἐλθὼν κατόκησεν εἰς πόλιν λεγομένην Ναζαρέτ, ὅπως πληρωθῆ τὸ ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν· ὅτι Ναζωραῖος κληθήσεται⁴).

4. Ὁ Ἰησοῦς δωδεκαετής ἐν τῷ ναῶ.

(Λουκ. Β', 41—52).

Καὶ ἐπορεύοντο οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς Ἱερουσαλήμ τῇ ἑορτῇ τοῦ πάσχα¹). Καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἑορτῆς, καὶ τελειωσάντων τὰς ἡμέρας²), ἐν τῷ ὑποστρέφειν αὐτοὺς, ὑπέμειναν³) Ἰησοῦς ὁ παῖς ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἔγνω Ἰωσήφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ. Νομίσαντες δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδείᾳ εἶναι, ἤλθον ἡμέρας ὀδὸν καὶ ἀνεζήτησαν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσι καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς· καὶ μὴ εὐρόντες αὐτὸν ὑπέστρεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ ζητοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐγένετο μεθ' ἡμέρας τρεῖς, εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζόμενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων καὶ ἀκούοντα αὐτῶν καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς· ἐξίσταντο δὲ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ ταῖς ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. Καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπε· τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου καὶ γὰρ ὀδυ-

κατέλιπε τὴν χώραν εἰς τοὺς τρεῖς υἱούς, Ἀρχέλαον, Φίλιππον καὶ Ἡρώδη τὸν Ἀντίπαν, οἵτινες διεμοιράσθησαν αὐτήν. Μαθὼν δ' ὁ Ἰωσήφ ὅτι τῆς Ἰουδαίας βασιλεύει ὁ σκληρὸς Ἀρχέλαος, φοβηθεὶς προσέτιμησε νὰ ἔλθῃ εἰς Ναζαρέτ τῆς Γαλιλαίας, ἔνθα ἦρχεν ὁ Ἡρώδης ὁ Ἀντίπας, ὅστις ἦτο ἡπιώτερος. 4) Ἐπειδὴ ὁ Σωτήρ ἐν οὕτῳ μικρᾷ ἡλικίᾳ ἐγκατεστάθη ἐν Ναζαρέτ, ἔνθα καὶ ἀνετράφη, ἔθεωρετο ὑπὸ τοῦ πλήθους ὡς ἐκ Ναζαρέτ καταγόμενος, ἂν καὶ ἐν Βηθλεὲμ γεννηθεὶς.

1) Ἐν πάσῃ τῇ Παλαιστίνῃ ὑπῆρχε μόνον εἰς νάζος, ὁ τοῦ Σολομώντος, ἐν Ἱεροσολύμοις, ἔνθα ἐπιστεύετο ὅτι κατοικεῖ ὁ Θεός. Ἦρχοντο δ' οἱ Ἰουδαῖοι πρὸς προσκύνησιν εἰς τὰς μεγάλας περιστάσεις τοῦ βίου καὶ ἑορτῶν, καὶ μάλιστα τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, ἡ ὅποια ἑορτάζετο εἰς ἀνάμνησιν τῆς διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἁμνοῦ σωτηρίας τῶν Ἑβραίων ἀπὸ τῆς ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου σφαγῆς τῶν πρωτότοκων τῶν Αἰγυπτίων. 2) Τῆς ἑορτῆς, αἵτινες ἦσαν ἐπτά. 3) Ἐμείναν ὁπίσω.

νώμενοι ¹⁾ ἐζητοῦμέν σε. Καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς· τί ὅτι ²⁾ ἐζητεῖτέ με; οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με; ³⁾ Καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆκαν ⁴⁾ τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. Καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ, καὶ ἦν ὑποτασσόμενος αὐτοῖς. Καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ διετήρει πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς. Καὶ Ἰησοῦς προέκοπτε σοφία καὶ ἡλικία καὶ χάριτι παρὰ Θεῶ καὶ ἀνθρώποις.

5. Ἡ βάπτισις τοῦ Σωτῆρος.

(Ματθ. Γ', 13—17).

Τότε ¹⁾ παραγίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην ²⁾ πρὸς τὸν Ἰωάννην τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν ³⁾ αὐτὸν λέγων· ἐγὼ χρεῖαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρὸς με; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν· ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην ⁴⁾. Τότε ἀφίησιν αὐτόν· καὶ βαπτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος· καὶ ἰδοὺ ἀνεψύχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδε τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν καὶ ἐρχόμενον ἐπ' αὐτόν· καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρανῶν λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠρέδωκα ⁵⁾.

4) Μετ' ὀδύνης. 5) Δικαί; 6) Δὲν ἐγνωρίζετε ὅτι πρέπει νὰ εἶμαι εἰς τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου; 7) Δὲν ἐνόησαν.

1) Καθ' ὃν χρόνον ἐβάπτιζεν ὁ Ἰωάννης ἐν τῇ Ἰορδάνῃ. 2) Ὁ Ἰορδάνης ὁ μέγιστος ποταμὸς τῆς Παλαιστίνης, ὅστις πηγάζων ἐκ τοῦ ὄρους Ἀντιλιθάνου χύνεται εἰς τὴν Νεκράν θάλασσαν. 3) Ἠμπόδιζεν. 4) Ἄφες τώρα (αὐτά)· οὕτω πρέπει νὰ ἐκπληρώσωμεν πᾶν ὅ,τι εἶναι δίκαιον, πρέπον. 5) Ὅν ἐγὼ ἀγαπῶ. Ἡ μνήμη τῆς βαπτίσεως τοῦ Σωτῆρος ἐορτάζεται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας μας τὴν 6ην Ἰανουαρίου· ἐπειδὴ δὲ κατ' αὐτὴν ἐπεφάνη ἡ Ἁγία Τριάς, λέγεται ἐορτὴ τῶν Ἐπιφανείων ἢ Θεοφανείων. Ἐπειδὴ δὲ κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐτελοῦντο ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ πολλὰ βapτίσματα (φῶτα ἢ φωτισματα) κατηχομένων, ἐλέγετο καὶ ἐορτὴ τῶν Φώτων.

Β' ΟΙ ΜΑΘΗΤΑΙ ΚΑΙ ΤΑ ΘΑΥΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

6. Ἡ κλήσις τῶν πρώτων ἀποστόλων.

(Ματθ. Δ', 18—22).

Περιπατῶν ¹⁾ δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας ²⁾ εἶδε δύο ἀδελφούς ³⁾, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον ⁴⁾ καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βάλλοντας ἀμφίβληστρον ⁵⁾ εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς· καὶ λέγει αὐτοῖς· δεῦτε ⁶⁾ ὀπίσω μου καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἀλιεῖς ἀνθρώπων ⁷⁾. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα, ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβάς ⁸⁾ ἐκεῖθεν εἶδεν ἄλλους δύο ἀδελφούς, Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου ⁹⁾ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ Ζεβεδαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν καταρτίζοντας ¹⁰⁾ τὰ δίκτυα αὐτῶν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. Οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.

7. Τὰ ὀνόματα τῶν 12 ἀποστόλων.

(Ματθ. Ι', 2—4).

Τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα· πρῶτος Σίμων ὁ λεγόμενος Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ¹⁾, Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ζεβεδαίου καὶ Ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, Φίλιππος καὶ Βαρθολομαῖος ²⁾, Θωμᾶς ³⁾ καὶ Ματθαῖος ὁ τελώνης ⁴⁾, Ἰάκωβος ὁ τοῦ Ἀλφαίου καὶ Λεβθαῖος ὁ ἐπικληθεὶς Θαδδαῖος, Σίμων ὁ Κανανίτης ⁵⁾ καὶ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης ⁶⁾ ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν.

1) (Ὁ Ἰησοῦς). 2) Θάλασσα τῆς Γαλιλαίας ἐλέγето ἡ Τιβερίας λίμνη ἢ Γεννησαρέτ. 3) Γιὸς τοῦ Ἰωνᾶ. 4) Πέτρος, ἦτοι βράχος ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος διὰ τὴν σταθερότητα τῆς πίστεώς του. 5) Ῥίπτοντες δίκτυα. 6) Ἐλθετε. 7) Δηλ. διδασκάλους τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς. 8) Ἀφοῦ προεχώρησεν. 9) Πρὸς διάκρισιν ἐτέρου Ἀποστόλου φέροντος τὸ ὄνομα Ἰάκωβος, υἱοῦ τοῦ Ἀλφαίου. 10) Ἐτοιμάζοντας.

1) Γιὸς τοῦ Ἰωνᾶ. 2) Φίλοι. Ὁ Βαρθολομαῖος ἐλέγето καὶ Ναθαναήλ. 3) Ὁ ἐπικαλούμενος Δίδυμος. 4) Πρὸ τῆς κλήσεώς του ὡς μαθητοῦ ἦτο τελώνης. 5) Ὁ ἐκ Κανᾶ ἐλέγето καὶ ζηλωτής, διὰ τὸν ὑπὲρ τῶν πατρῶν ζήλόν του. 6) Τοῦτον ἀποχωρήσαντα τοῦ κύκλου τῶν μαθητῶν, ἀντικατέστησεν ὁ Ματθαῖος. Ὁ Παῦλος λογίζεται ὡς τρισκακιδέκατος τῶν ἀποστόλων, ὁ ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν.

8. Τὸ ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας θαῦμα.

(Ἰωάν. Β', 1—11).

Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ¹⁾ γάμος ἐγένετο ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας²⁾, καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ· ἐκλήθη δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸν γάμον. καὶ ὑστερήσαντος³⁾ οἴνου λέγει ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ πρὸς αὐτόν· οἶνον οὐκ ἔχουσι. Λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· τί ἐμοὶ καὶ σοί, γύναι; οὐπω ἦκε ἡ ὥρα μου⁴⁾. Λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις⁵⁾· ὅ τι ἂν λέγῃ ὑμεῖν, ποιήσατε. Ἦσαν δ' ἐκεῖ ὕδρια⁶⁾ λίθινα ἕξ κείμενα κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν Ἰουδαίων,⁷⁾ χωροῦσαι ἀνά μετρητάς⁸⁾ δύο ἢ τρεῖς. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· γεμίσατε τὰς ὕδριας ὕδατος. Καὶ ἐγένεσαν αὐτὰς ἕως ἄνω. Καὶ λέγει αὐτοῖς· ἀντλήσατε⁹⁾ νῦν καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ¹⁰⁾. Καὶ ἤνεγκαν. Ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρικλίνος τὸ ὕδωρ οἶνον γεγεννημένον—καὶ οὐκ ᾔδει¹¹⁾ πόθεν ἐστίν· οἱ δὲ διάκονοι ᾔδεισαν¹²⁾ οἱ ἠγνοληκότες τὸ ὕδωρ—φωνεῖ τὸν νυμφίον ὁ ἀρχιτρικλίνος καὶ λέγει αὐτῷ· πᾶς ἄνθρωπος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω¹³⁾ σὺ τετῆρηκας τὸν καλὸν οἶνον ἕως ἄρτι.¹⁴⁾ Ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν τῶν σημείων¹⁵⁾ ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐφάνερωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

1) Τρεῖς ἡμέρας μετὰ τὴν ἀνωτέρω (Α', 44) ἱστορουμένην ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ συνάντησιν τοῦ Σωτῆρος μετὰ τοῦ Φιλίππου καὶ Ναθαναήλ. 2) Πολίχνη τῆς Γαλιλαίας, 3 ὥρας Βλ. τῆς Ναζαρέτ. 3) Ὅταν ἐτελείωσε (διότι ἡ γαμήλιος ἑορτὴ καὶ τὰ γεύματα διήρκουν πολλὰς ἡμέρας). 4) Δὲν ἔφθασεν ἀκόμη ἡ ὥρα μου νὰ θαυματουργήσω. 5) Εἰς τοὺς δπηρέτας. 6) Στάμνοι. 7) Κατὰ τὴν συνήθειαν, τὴν ἑποίαν εἶχον οἱ Ἑβραῖοι νὰ καθαρίζωνται, νὰ νίπτωνται, πρὸ καὶ μετὰ τὸ φαγετόν. 8) Μετρητῆς ἐλέγετο μέτρον ὑγρῶν, δι' οὗ ἐπληροῦντο αἱ ὕδρια. 9) Χύσατε ἐκ τῶν σταμνῶν. 10) Ἀρχιτρικλίνος ἐκαλεῖτο ὁ ἔχων τὴν ἀνωτάτην ἐπεπτεῖαν τῶν τοῦ γεύματος. 11) Δὲν ἐγνώριζεν. 12) Ἐγνώριζον. 13) Τὸν χειρότερον. 14) Ἔως τῶρα. 15) Τῶν θαυμάτων, πρῶτον θαῦμα.

9. Θεραπεία τοῦ δούλου τοῦ ἑκατοντάρχου.

(Ματθ. Η', 5 — 13).

Εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ ¹⁾ εἰς Καπερναοὺμ ²⁾ προσήλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος ³⁾ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ λέγων· Κύριε, ὁ παῖς ⁴⁾ μου βέβληται ⁵⁾ ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικός, δεινῶς βασανιζόμενος. Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρχος ἔφη· Κύριε, οὐκ εἰμί ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην ⁶⁾ εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπέ λόγῳ, καὶ ἰαθήσεται ὁ παῖς μου· καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώτας ⁷⁾, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται, καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται, καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ἐθαύμασε καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσιν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ Ἰσραήλ ⁸⁾ τοσαύτην πίστιν εὔρον. Λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν ἤξουσι ⁹⁾ καὶ ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ¹⁰⁾, οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ¹¹⁾ ἐκβληθήσονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον ¹²⁾· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων ¹³⁾. Καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῳ· ὕπαγε, καὶ ὡς ἐπίστευσας γεννηθήτω σοι. καὶ ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ ¹⁴⁾.

1) Ὅταν δ' εἰσῆλθεν ὁ Ἰησοῦς. 2) Πόλις τῆς Γαλιλαίας, εἰς τὴν δυτικὴν ἔχθη τῆς λίμνης. 3) Ὁ ἐξουσιάζων 100 ἀνδρῶν. 4) Δούλος. 5) Κεῖται ἐν τῇ κλίνῃ. 6) Εἰς τὴν οἰκίαν. 7) Καὶ ἐγὼ εἰμαι ἄνθρωπος ὑπὸ ἐξουσίαν (ἔχων ἀνωτέρους)· ἀλλ' ἔχω καὶ ὑπὸ τὰς διαταγὰς μου στρατιώτας... ὥστε γνωρίζω τί ἐστι πειθαρχία. Διὰ τοῦτο γνωρίζω ὅτι καὶ σὺ δύνασαι νὰ εἴπῃς ἕνα λόγον καὶ ἡ ἀσθένεια καὶ ὁ θάνατος νὰ ὑποχωρήσωσιν. 8) Εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν. 9) Θὰ ἔλθωσι πανταχόθεν (ἐκ τῶν εἰδωλολατρῶν). 10) Ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Ἰακώβ ἦσαν οἱ πατριάρχαι τῶν Ἑβραίων καὶ ὕψιστον ἰδεῶδες παντὸς Ἰσραηλῆτου ἐθεωρεῖτο ἢ μετ' αὐτῶν ἀναστροφή ἐν τῷ παραδείσῳ. 11) Ἐκεῖνοι, δι' οὓς ἦτο προωρισμένη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ὁ παράδεισος· ἦτοι οἱ Ἑβραῖοι. 12) Σκότος ἔξω τοῦ φωτός τοῦ παραδείσου—ἡ κόλασις. 13) Αἱ πνευματικαὶ ποιναὶ τῆς κολάσεως παρίστανται διὰ τὸ παραστασιακώτερον ὄλικῶς ὡς κλαυθμὸς καὶ βρυγμὸς (τριξίμον) ὀδόντων. 14) Αὐθωρεῖ.

10. Ἡ θεραπεία τῶν δύο τυφλῶν.

(Ματθ. θ', 27—31).

Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰησοῦ ¹⁾ ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοὶ κράζοντες καὶ λέγοντες: ἐλέησον ἡμᾶς, υἱὲ Δαβὶδ ²⁾. Ἐλθόντι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν προσήλθον αὐτῷ οἱ τυφλοὶ, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς: πιστεῦτε ὅτι δύναμαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτῷ: ναί, Κύριε. Τότε ἤψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν λέγων: κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. Καὶ ἀνεψύχθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί· καὶ ἐνεβριμήσατο ³⁾ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγων: ὄρατε ⁴⁾ μηδεὶς γινωσκέτω. Οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν αὐτὸν ⁵⁾ ἐν ὅλῃ τῇ γῆ ἐκείνῃ.

11. Ὁ χορτασμός τῶν πεντακισχιλίων.

(Ματθ. ΙΔ', 13—21).

Ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ¹⁾ ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν ²⁾ ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν ³⁾· καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ τῶν πόλεων. Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδε πολὺν ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς καὶ ἐθεράπευσε τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν. Ὀψίας δὲ γενομένης ⁴⁾ προσήλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγοντες: ἔρημός ἐστιν ὁ τόπος καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρήλθεν ἀπόλυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώμας ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα ⁵⁾. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς: οὐ χρεῖαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ: οὐκ ἔχομεν ὧδε ⁶⁾ εἰ μὴ πέντε ἄρτους καὶ δύο ἰχθύας. Ὁ δὲ εἶπε: φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. Καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους ἀνακλιθῆναι ἐπὶ τοὺς χόρτους, λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους

1) Καὶ ἀφοῦ ὁ Ἰησοῦς προухώρησεν ἐκεῖθεν (ἐκ Καπερναοῦ μ θ', 1). 2) Ἀπόγονο τοῦ Δαβὶδ. Ὁ Δαβὶδ ἦτο ὁ ἔνδοξος βασιλεὺς τῶν Ἰσραηλιτῶν (1045—1015 π. Χ.), ἐκ τοῦ γένους τοῦ ἐποίου κατήγετο ὁ Σωτὴρ κατὰ σάρκα. 3) Ἀδύστηρως διέταξε. 4) Προσέχετε. 5) Διέδωκαν τὴν περὶ αὐτοῦ φήμην.

1) Τὰ τῆς θανάτωσης τοῦ Προδρόμου (ΙΔ', 1—12). 2) Ἐκ Ναζαρετ. 3) Μόνος. 4) Ὀψία (ὥρα) λέγεται ἡ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας ἀπὸ τῆς 3 μέχρι τῆς 6 μ. μ., ὅπως ἐντάθηα, ἢ ἀπὸ τῆς 6 μ. μ. μέχρι τῆς 8 ὥρας τοῦ ἡλίου. 5) Φαγητά. 6) Ἐδῶ.

καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν εὐλόγησε, καὶ κλάσας ⁷⁾ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους, οἱ δὲ μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. Καὶ ἔφαγον πάντες καὶ ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦσαν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλήρεις ⁸⁾. Οἱ δὲ ἐσθίοντες ⁹⁾ ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων.

12. Ἡ ἀνάστασις τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας ἐν Ναῦν.

(Λουκᾶ Ζ', 11—17).

Καὶ ἐγένετο ¹⁾ ἐν τῷ ἑξῆς ²⁾ ἐπορεύετο εἰς πόλιν καλουμένην Ναῦν ³⁾: καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοὶ καὶ ὄχλος πολὺς. Ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνηκῶς υἴος μονογενῆς τῇ μητρὶ αὐτοῦ, καὶ αὕτη ἦν χήρα, καὶ ὄχλος τῆς πόλεως ἱκανὸς ἦν σὺν αὐτῇ. Καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ Κύριος ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ καὶ εἶπεν αὐτῇ· μή κλαῖε· καὶ προσελθὼν ἤψατο τῆς σωροῦ, οἱ δὲ βασιτάζοντες ἕστησαν, καὶ εἶπε· νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι. Καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς καὶ ἤρξατο λαλεῖν, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. Ἐλαβε δὲ φόβος πάντας καὶ ἐδόξαζον τὸν Θεὸν λέγοντες ὅτι προφήτης μέγας ἐγήγερται ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπεσκέψατο ⁴⁾ ὁ Θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. Καὶ ἐξηλθεν ὁ λόγος ⁵⁾ οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ καὶ ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ.

7) Ἀφοῦ ἔκοψεν εἰς τεμάχια. 8) Καὶ ἐσῆκωσαν τὸ περισσεῦμα τῶν τεμαχίων ἀποτελούμενον ἐκ 12 πλήρων κοφίνων. 9) Οἱ δὲ φαγόντες.

1) Ἐγένετο... ἐπορεύετο· ἐδραῖσμός=ἐπορεύετο. 2) (χρόνῳ)=κατόπιν. 3) Πολίχνη τῆς Γαλιλαίας. 4) Φροντίζει. 5) Διεδόθη ἡ φήμη.

Γ' Η ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

α') Η ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΟΜΙΛΙΑ

13. Οἱ Μακαρισμοί.

(Ματθ. Ε', 1—12).

Ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος ¹⁾, καὶ καθίσαντος αὐτοῦ προσήλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων ²⁾:

Μακάριοι ³⁾ οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι ⁴⁾, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ⁵⁾.

μακάριοι οἱ πενθοῦντες ⁶⁾, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται ⁷⁾.

μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν ⁸⁾.

μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται ⁹⁾.

μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται.

μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται ¹⁰⁾.

μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοὶ ¹¹⁾, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται.

μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

μακάριοι ἐστε, ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ ἐπιπῶσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν, ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ ¹²⁾.

1) Εἰς λόφον παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας. 2) Ἐδραϊκὸς πλεονασμὸς: ἀνοίξας τὸ στόμα ἐδίδασκε λέγων—καὶ εἶπεν. 3) Εὐτυχεῖς. 4) Οἱ ταπεινοί. Ὁ Σωτὴρ μακαρίζει πρῶτον τοὺς ταπεινοὺς, διότι τὴν ταπεινοφροσύνην ἐθεώρει τὴν βᾶσιν τῆς ἀρετῆς· ὁ ταπεινὸς δύναται νὰ διορθωθῇ, ἐνῶ ὁ ἀλαζῶν οὐδέποτε. (Πρβλ. παραβολὴν Τελώνου καὶ Φαρισαίου). 5) Διότι εἰς αὐτοὺς ἀνήκει ὁ παράδεισος. 6) Διὰ τὰ ἀμαρτηματά των, δηλ. οἱ μετανοοῦντες. 7) Διότι αὐτοὶ θὰ κληρονομήσωσι (παρὰ τοῦ Θεοῦ). 8) Εὐτυχεῖς οἱ πραεῖς, διότι αὐτοὶ θὰ κληρονομήσωσι τὴν (μέλλουσαν) γῆν, δηλ. διότι αὐτοὶ θὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν παράδεισον. 9) Εὐτυχεῖς οἱ σφοδρῶς ἐπιθυμοῦντες τὴν δικαιοσύνην, διότι αὐτοὶ θὰ ἀπολαύσουν αὐτήν. 10) Εὐτυχεῖς οἱ ἔχοντες καθαρὰν καρδίαν, διότι αὐτοὶ θὰ ἴδωσι τὸν Θεόν, δηλ. θὰ εὐρίσκωνται εἰς πνευματικὴν κοινωνίαν μετ' αὐτοῦ. 11) Οἱ φέροντες τὴν εἰρήνην, οἱ συμβιβάζοντες τοὺς ἐρίζοντας. 12) Εὐτυχεῖς εἰσθε, ὅταν ὀβριδίσωσι καὶ καταδιώξωσιν ὑμᾶς καὶ ἐπιπῶσιν ὑμᾶς.

χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε¹³), ὅτι ὁ μισθὸς¹⁴) ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὕτω γὰρ ἐδίδωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν¹⁵).

**14. Ὁ Ἰησοῦς παραβάλλει τοὺς μαθητὰς του
πρὸς ἄλας, πρὸς τὸν ἥλιον, πρὸς πόλιν
ἐπὶ λόφου καὶ πρὸς λύχνον.**

(Matth. E', 13—16).

Ἑμεῖς ἐστε τὸ ἄλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἄλας μωρανθῇ, ἐν τίνι ἀλισθήσεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων¹). Ἑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου²)· οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη³)· οὐδὲ κείουσι λύχνον καὶ τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον⁴), ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυχνίαν⁵), καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ⁶). Οὕτω λαμπάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

πως κακοῦς λόγους ἐναντίον σας ψευδόμενοι δι' ἐμὲ (δηλ. διότι εἰσαθε μαθηταὶ μου). 13) Χαίρετε πολὺ. 14) Ἄμοιβή. 15) (ζήσαντας).

1) Ὁ Σωτὴρ παραβάλλει τοὺς μαθητὰς του πρὸς τὸ ἄλας· διότι ὅπως τὸ ἄλας προλαμβάνει τὴν σῆψιν τῶν τροφῶν, οὕτω καὶ οἱ ἀπόστολοι πρέπει νὰ προλαμβάνωσι τὴν σῆψιν (διαφθοράν) τῆς κοινωνίας· καὶ ὅπως τὸ ἄλας, ἐὰν φθαρῇ (μυχλιάσῃ), ρίπτεται ἔξω καὶ καταπατεῖται, οὕτω καὶ οἱ μαθηταὶ, ἐὰν παραμελήσωσι τὸ ἔργον τῶν θὰ περιφρονηθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ στίχος ἐρμηνευτέος οὕτω: Σεῖς (ὧ μαθηταὶ μου) εἰσαθε ὡς τὸ ἄλας τῆς γῆς· ἐὰν δὲ τὸ ἄλας ἀπολέσῃ τὴν ἐπενέργειάν του, διὰ τίνος μέσου θὰ ἀλατισθῇ (ἐκ νέου); εἰς οὐδὲν χρησιμεύει πλέον εἰ μὴ νὰ ριφθῇ ἔξω καὶ νὰ καταπατηθῇ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. 2) Ὁ ἥλιος ὡς ὁ ἥλιος φωτίζει τοὺς ἀνθρώπους, οὕτως οἱ μαθηταὶ πρέπει νὰ φωτίζωσι τὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων. 3) Ὡς ἡ πόλις, ἡ κειμένη ἐπὶ λόφου, εἶναι καταφανὴς εἰς πάντας, οὕτω καὶ οἱ ἀπόστολοι, ὡς πνευματικαὶ κορυφαὶ τῆς κοινωνίας, θὰ εἶναι εἰς πάντας καταφανεῖς· διὰ τοῦτο πρέπει νὰ προσέχωσι πολὺ εἰς τὰς πράξεις των. 4) Ὁ μόδιος εἶνε μέτρον σιτηρῶν. 5) Λύχνον καλεῖ τὸ λυχναρί καὶ λυχνίαν τὸν λυχνοστάτην. 6) Ὡς τὸν λύχνον θέτομεν εἰς ὑψηλὸν μέρος διὰ νὰ φωτίξῃ πάντας τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ, οὕτω καὶ οἱ μαθηταὶ δὲν πρέπει νὰ κρύπτονται, ἀλλὰ δημοσίᾳ κηρύττοντες νὰ φωτίζωσι πάντας.

15. Σχέσις τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὴν διδασκαλίαν
τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

(Ματθ. Ε', 17—20).

Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς προφητάς· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πληρῶσαι¹⁾). Ἄμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν²⁾, ἕως ἂν παρέλθῃ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ³⁾, ἰῶτα ἓν ἢ μία κεραία οὐ μὴ παρέλθῃ ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται⁴⁾). Ὅς ἐὰν οὖν λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὅς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν⁵⁾). Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν⁶⁾).

1) Ἐπειδὴ οἱ ἐχθροὶ τοῦ Σωτῆρος, οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, ἐσυκοφάντησαν τοῦτον ὅτι ἦτο περιφρονητὴς τῆς εβραϊκῆς ὀρησκείας, ἡ ὁποία περιείχετο εἰς τὰ βιβλία τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν, ὁ Σωτὴρ ἐνταῦθα, διαμαρτυρούμενος, λέγει: Μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον νὰ καταργήσω τὴν διδασκαλίαν τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν· δὲν ἦλθον νὰ καταργήσω, ἀλλὰ νὰ συμπληρώσω ταύτην. 2) Διότι ἀληθῶς σὰς λέγω, σὰς βεβαίω. 3) Οὐρανὸς καὶ γῆ ἐκ τῶν δύο σπουδαιότερων τμημάτων του καλεῖται ὁ κόσμος.—ἕως οὐ ἐκλείψῃ ὁ κόσμος· δηλ. ἐφόσον ὑφίσταται ὁ κόσμος. 4) Οὔτε ἐν ἰῶτα οὔτε εἰς τόνοε, δηλαδή οὐδ' ἡ ἐλάχιστη διάταξις δὲν θὰ λείψῃ ἀπὸ τὸν νόμον, ἕως οὐ γίνωσι πάντα, ὅσα οὗτος ὀρίζει. Ἡ ἔννοια τοῦ στίχου τούτου εἶναι ὅτι ἡ παραμικροτέρα διάταξις τοῦ νόμου δὲν θὰ καταργηθῇ, ἐφόσον ὑφίσταται ὁ κόσμος. Ἐννοεῖται, ταῦτα λέγει ὁ Σωτὴρ περὶ τοῦ ἠθικοῦ νόμου, τὸν ὁποῖον οὐ μόνον δὲν κατήργησεν, ἀλλὰ συνεπλήρωσεν, οὐχὶ δὲ περὶ τοῦ τελετουργικοῦ νόμου (θυσιῶν, ἑορτῶν, τελετῶν κ.λ.), τὸ κύρος τοῦ ἰσχυροῦ κατηργήθη ἐντελῶς διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. 5) Ὅστις λοιπὸν καταργήσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους οὕτω (νὰ μὴ τηρῶσι ταύτην καὶ οὗτοι) θὰ ὀνομασθῇ (=θὰ θεωρηθῇ) ἐλάχιστος εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν, ὅστις δὲ ποιήσῃ καὶ διδάξῃ (πᾶσας τὰς ἐντολάς) οὗτος θὰ ὀνομασθῇ μέγας εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν. 6) Διότι λέγω εἰς ὑμᾶς ὅτι, ἐὰν ἡ ἀρετὴ σας δὲν ὑπερβῇ τὴν ἀρετὴν τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων δὲν θὰ εἰσέλθητε εἰς τὸν παράδεισον. Οἱ Φαρισαῖοι ἀπετέλουν μίαν θερησκευτικὴν μερίδα τῶν Ἑβραίων, διακρινομένην διὰ τὴν ὑποκρισίν καὶ ἀλαζονείαν των.

16. Περὶ φόνου καὶ διαλλαγῆς ¹⁾.

(Ματθ. Ε', 21—24).

Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις ²⁾. ὅς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει ³⁾. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ ⁴⁾ αὐτοῦ εἰκὴ ⁵⁾ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει ⁶⁾. ὅς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά ⁷⁾, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ ⁸⁾. ὅς δ' ἂν εἴπῃ μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός ⁹⁾. Ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ¹⁰⁾ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον καὶ κεῖ μνησθῆς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὑπάγε πρῶτον διαλλάγηθι ¹¹⁾ τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου ¹²⁾.

17. Περὶ ὄρκου.

(Ματθ. Ε', 33—37).

Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς ὄρκους σου ¹⁾. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως· μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, μήτε ἐν τῇ γῆ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ ²⁾. μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασι-

1) Ἄφοδ' ὁ Ἰησοῦς ὥρισεν τὴν σχέσιν τοῦ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, φέρει παραδείγματα ἵνα δεῖξῃ πῶς συμπληροῖ τὸν νόμον καὶ πρῶτον διδάσκει περὶ φόνου καὶ διαλλαγῆς πρὸς τὸν πλησίον. 2) Ἠκούσατε τί ἐλέχθη εἰς τοὺς ἀρχαίους Ἑβραίους (ὑπὸ τοῦ Μωϋσέως): οὐ φονεύσεις (ἡ ἕκτη ἐντολή). 3) Κρίσις= τὸ δικαστήριον. 4) Ἀδελφός=ὁ πλησίον· πᾶς ἄνθρωπος. 5) Ἀντικεινῶς. 6) Θά εἶναι ἔνοχος εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν. 7) Ἀνόγης. 8) Εἰς τὸ μέλλον συνέδριον· δηλ. τὴν μέλλουσαν κρίσιν. 9) Εἰς τὴν κόλασιν. 10) (πρὸς θυσίαν). 11) Συμβιβάσθητι. 12) Εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἐνθα κατηργήθησαν αἱ θυσίαι, οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Σωτήρος ἐφαρμόζονται διὰ τὴν θεῖαν μετάληψιν καὶ τὴν προσευχὴν.

1) Νὰ μὴ καταπατήσῃς τὸν ὄρκον σου, θὰ δώσῃς δὲ λογαριασμόν εἰς τὸν Θεόν διὰ τοὺς ὄρκους σου. 2) Οὐ μόνον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ νὰ μὴ ὀρκιζώμεθα, ἀλλ' οὐδὲ εἰς τὰ δημιουργήματα αὐτοῦ, ὡς ἔπραττον οἱ Ἑβραῖοι. Ἡ ἔκφρασις ὅτι ἔ οὐρανός εἶνε θρόνος Θεοῦ καὶ ἡ γῆ, ὑποπόδιον (σκαμνίον διὰ τοὺς πόδας) αὐτοῦ

λέως³⁾· μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὁμόσης, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι⁴⁾. Ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναι ναι, οὐ οὐ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστίν⁵⁾.

18. Περὶ ἐκδικήσεως καὶ ἀνεξικκίας.

(Ε', 38—42).

Ἦκούσατε ὅτι ἐρρήθη, *ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος*¹⁾. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ²⁾· ἀλλ' ὅστις σε βραπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον³⁾· καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει⁴⁾ μίλιον ἓν, ὑπάγε μετ' αὐτοῦ δύο. Τῷ αἰτοῦντί σε δίδου καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῆς⁵⁾.

εἶναι εἰκὼν πρὸς δῆλωσιν τῆς πανταχοῦ παρουσίας τοῦ Θεοῦ. 3) Ἡ πρωτεύουσα τῆς Παλαιστίνης λέγεται πόλις τοῦ μεγάλου βασιλέως, ἦτοι τοῦ Θεοῦ, διότι ἐν αὐτῇ εὐρίσκειτο ὁ ναὸς τοῦ Σολομῶντος, ἔνθα κατὰ τὴν ἐβραϊκὴν ἀντίληψιν κκ-τόπισι ὁ Θεός. 4) Οὕτε εἰς τὴν κεφαλὴν σου μὴ ὀρκισθῆς, διότι δὲν δύνασαι νὰ κκ-μῆς μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν· εἶναι δηλ. καὶ αὕτη δημιουργημα τοῦ Θεοῦ. 5) Ἄς εἶναι δὲ ὁ λόγος σε ναι καὶ ὄχι· τὸ δὲ περισσώτερον τούτου (δηλ. ὁ ὀρκος) εἶναι τι πονηρὸν. Ἐνταῦθα ὁ Σωτὴρ δίδει τὸν γενικὸν κανόνα καὶ ἀπαγορεύει ὅλως τὸν ὀρκον· ὅτι ὅμως ὑπάρχουσιν ὅλως ἐξαιρετικαὶ περιπτώσεις, καθ' ἃς οὗτος ἐπιτρέπεται, δεικνύει τὸ παράδειγμα αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος, ὀρκισθέντος πρὸ τοῦ Καϊάφα καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἐπικαλουμένου μάρτυρα τὸν Θεόν («Μάρ-τυς μου ὁ Θεός»).

1) Ὁ νόμος τῆς ἐκδικήσεως: Ἐὰν σὲ βλάψῃ τις, βλάπτει καὶ σὺ αὐτόν. 2) Ἐγὼ δὲ λέγω εἰς ὑμᾶς νὰ μὴ ἀντίστασθε εἰς τὸν πονηρὸν ἄνθρωπον. 3) Καὶ εἰς τὸν θέ-λοντα νὰ ἐρίξῃ μετὰ σοῦ καὶ νὰ λάβῃ τὸν χιτῶνά σου (τὸ ἐσώφρουχον), ἄφες εἰς αὐτόν καὶ τὸ ἐξωτερικὸν ἔνδυμα. 4) Καὶ ὅστις σε ἀναγκάσῃ εἰς πορείαν. 5) Δίδοι εἰς τὸν ζητοῦντα παρὰ σοῦ καὶ μὴ στρέψῃς τὰ νῶτα εἰς τὸν θέλοντα νὰ δανεισθῇ παρὰ σοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι τὴν περικοπὴν ταύτην δὲν πρέπει νὰ ἐκλάβωμεν κατὰ λέ-ξιν, διότι καὶ ὁ Ἰησοῦς βραπίσθεις πρὸ τοῦ Ἄννα δὲν ἐστρεψε καὶ τὴν ἄλλην πα-ρειάν, ἀλλ' ἐξήτησεν ἡπίως τὸν λόγον τοῦ βραπίσματος· εἶναι βῆτορικαὶ ἐκφράσεις, δι' ὧν ὁ Σωτὴρ θέλει νὰ διδάξῃ τὴν ἀνεξικκίαν καὶ ὑπομονήν.

19. Περὶ ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον.

(Ματθ. Ε', 43—48).

Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου¹⁾. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε²⁾ τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεάζοντων³⁾ ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι⁴⁾ τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν⁵⁾ ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι⁶⁾ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι; καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε⁷⁾ τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε⁸⁾; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι οὕτω ποιοῦσιν; Ἔσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὡσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι.

20. Περὶ ἐλεημοσύνης.

(Ματθ. V', 1—4).

Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς¹⁾; εἰ δὲ μήγε²⁾, μισθὸν οὐκ ἔχετε³⁾ παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὅταν οὖν ποιῆς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσσης⁴⁾ ἔμπροσθέν σου, ὡσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις⁵⁾, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμήν λέγω ὑμῖν,⁶⁾ ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν⁷⁾. Σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην μὴ

1) Κατὰ τὴν ἑβραϊκὴν ἀντίληψιν τὸ καθήκον τῆς ἀγάπης ἐπεβάλλετο μόνον πρὸς τοὺς ἰσραηλῆας καὶ φίλους, ἐνθ' πρὸς τοὺς ἄλλοθνητας ἐπεβάλλετο τὸ μῖσος. 2) Εὐεργεταίτε. 3) Ἐπηρεάζω=προσβάλλω. 4) Διότι. 5) Ἀμοιβήν. 6) Ἐπειδὴ οἱ τελῶναι εἰσπράττοντες τοὺς φόρους ἐπέβρον δεινῶς τὸν λαόν, ἐθωροῦντο κἀκίστοι καὶ ἄπληστοι, καὶ διὰ τοῦτο τελώνης κατήντησεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ διεφθαρμένου, κακοῦ ἀνθρώπου. 7) Χαιρετήσητε. 8) Τί πράττετε περισσώτερον τῶν ἄλλων;

1) Ἴνα θεαθῆτε παρ' αὐτῶν. 2) Εἰδ' ἄλλως βεβαίως. 3) Δὲν θὰ ἀμαρτήσητε. 4) Μὴ διακηρύξῃς. 5) Εἰς τὰς ὁδοὺς. 6) Ἀληθῶς σὺ λέγω. 7) Ἐχουσι λάβει τελείως

γνώτω ἢ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἢ δεξιὰ σου⁸⁾, ὅπως ἡ σου ἢ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερωῷ.

21. Περὶ προσευχῆς.

(Ματθ. 5', 5—8).

Καὶ ὅταν προσεύχη, οὐκ ἔσῃ ὡσπερ οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἐστῶτες προσεύχεσθαι¹⁾, ὅπως ἂν φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δέ, ὅταν προσεύχη, εἰσελθε εἰς τὸ ταμειῖόν σου²⁾, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου πρόσευξαι τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερωῷ³⁾. Προσευχόμενοι δὲ μὴ βαττολογήσητε⁴⁾ ὡσπερ οἱ ἐθνικοί⁵⁾· δοκοῦσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ πολυλογίᾳ αὐτῶν εἰσακουσθήσονται⁶⁾. Μὴ οὖν ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε γὰρ ὁ πατήρ ὑμῶν ὧν χρεῖαν ἔχετε πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν⁷⁾.

τὴν ἁμοιότητά των (τὴν ὅποιαν ἐπεξήτουν παρὰ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐπομένως δὲν θὰ λάθωσιν ἄλλην παρὰ τοῦ Θεοῦ). 8) "Ὅταν δὲ σὺ ἐλεῆς, νὰ μὴ γνωρίζῃ ἢ ἀριστερά σου τί πράττει ἢ δεξιὰ σου" δηλ. οὐδ' ὁ στενωτάτα πρὸς σε συνδεόμενος νὰ μὴ γνωρίζῃ τὰς εὐεργεσίας σου.

1) Καὶ ὅταν προσεύχεσαι, νὰ μὴ εἶσαι καθὼς οἱ ὑποκριταί· διότι συνηθίζουσι νὰ προσεύχωνται ἰσάμενοι εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ εἰς τὰ ἄκρα τῶν πλατειῶν. 2) Εἰς τὸ ταμειῖόν σου. 3) Οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Σωτῆρος δὲν πρέπει νὰ ληφθῶσι κατὰ λέξιν ὅτι πρέπει τις νὰ προσεύχηται κρυφίως, διότι ὁ Σωτὴρ συνίστα τὴν κοινὴν προσευχὴν καὶ αὐτὸς προσήχετο δημοσίᾳ· διδάσκουσι μόνον ὅτι δὲν πρέπει τις νὰ προσεύχηται ἐκ πνεύματος ἐπιδειξέως. 4) Μὴ φλυαρήσητε. 5) Οἱ εἰδολολάτραι. 6) Διότι νομίζουσιν ὅτι μὲ τὴν φλυαρίαν των θὰ εἰσακουσθῶσι παρὰ τοῦ Θεοῦ. 7) ἘΔιότι γνωρίζει ὁ (ἐπουράνιος) πατήρ σας τίνων ἔχετε ἀνάγκην πρὶν ἢ ὑμεῖς ζητήσετε παρ' αὐτοῦ τι.

22. Ἡ Κυριακὴ προσευχή¹⁾.

(Ματθ. 5', 9—15).

Οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς·

Πάτερ ἡμῶν²⁾ ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς³⁾·

ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου⁴⁾·

ἔλθέτω ἡ βασιλεία σου⁵⁾·

γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς·

τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον⁶⁾·

καὶ ἄφες⁷⁾ ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα⁸⁾ ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίε-
μεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν⁹⁾·

καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν¹⁰⁾, ἀλλὰ ῥύσαι ἡμᾶς
ἀπὸ τοῦ πονηροῦ¹¹⁾.

Ἔστι σου ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς
αἰῶνας· ἀμήν¹²⁾.

Ἐὰν γὰρ ἀφῆτε¹³⁾ τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν,
ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος· ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε
τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν
ἀφήσει τὰ παραπτώματα ὑμῶν.

1) Λέγεται: Κυριακὴ προσευχή, ὡς δοθεῖσα ὑπὸ τοῦ Κυρίου. 2) Τὸν Θεὸν κλοῦμεν Πατέρα, ὡς τέκνα αὐτοῦ κατὰ χάριν· διὰ τοῦ ἡμῶν δὲ δηλοῦται ἡ ἀδελφικὴ σχέσις πάντων τῶν ἀνθρώπων. 3) Ἄν καὶ ὁ Θεὸς εἶναι πανταχοῦ παρῶν, λέγεται ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, εἰς ἔνδειξιν τοῦ μεγαλείου αὐτοῦ. 4) Ἄς ἀναγνωρισθῇ καὶ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τὸ ὄνομά σου ὡς ἅγιον. 5) Ἄς βασιλεύῃς σὺ ἐπὶ τῆς γῆς. 6) Δέγων ἄρτον ἐννοεῖ πάντα τὰ ὑλικά ἀγαθὰ, ἐκ τοῦ σπουδαιότερου αὐτῶν. Ἐπιούσιος δὲ=ἀναγκαῖος. Διὰ τοῦ σήμερον δηλοῦται ἡ ὀλιγάρκεια ἡμῶν.=Δὸς εἰς ἡμᾶς σήμερον τὰ ἀναγκαῖοντα ἡμῖν ὑλικά ἀγαθὰ. 7) Συγχώρησον. 8) Ἄμαρτήματα. 9) Εἰς τοὺς πρὸς ἡμᾶς ἁμαρτάνοντας. 10) Καὶ μὴ μᾶς ὀδηγήσῃς εἰς κακὰς ἐπιθυμίας. 11) Ἀλλὰ σῶσον ἡμᾶς ἀπὸ τῆν κακίαν. 12) Ἐν τῷ ἐπιλόγῳ τούτῳ τῆς κυριακῆς προσευχῆς δικαιολογεῖται διατὶ ζητοῦμεν πάντα ταῦτα παρὰ τοῦ Θεοῦ: Διότι σὺ εἶσαι ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ δυνατὸς καὶ ὁ δεδοξασμένος αἰωνίως. Ἐῖθε (νὰ γίνωσιν ὅσα ἠχθήθημεν). 13) Οἱ στίχοι οὗτοι εἶναι ἀνάπτυξις τοῦ στ. 12 («καὶ ἄφες ἡμῖν...»).

23. Περὶ νηστείας.

(Ματθ. 5', 16—18).

Ὅταν δὲ νηστεύητε ¹⁾, μὴ γίνεσθε ὡσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποὶ ²⁾: ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ³⁾, ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. Σὺ δὲ νηστεύων ἀλειψαί σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι ⁴⁾, ὅπως μὴ φανῆς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ πατρὶ σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.

24. Περὶ κατακρίσεως καὶ περὶ κηρύξεως τοῦ Εὐαγγελίου.

(Ματθ. Ζ', 1—6).

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε ¹⁾: ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν ²⁾. Τί δὲ ἐλέπεις τὸ κάρφος ³⁾ τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῶ ὀφθαλμῷ δοκὸν ⁴⁾ οὐ κατανοεῖς ⁵⁾; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβάλλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; Ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου ⁶⁾. Μὴ

1) Οἱ Ἑβραῖοι ἐνήστευον ἀπᾶς τοῦ ἔτους τὴν ἡμέραν τοῦ ἐξιλασμοῦ, ἐνήστευον ὅμως καὶ εἰς ἡμέρας ἰδιωτικοῦ πένθους· οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἐνήστευον καὶ δις τῆς ἐβδομάδος (Δευτέραν καὶ Πέμπτην). 2) Κατηφείς, τεθλιμμένοι. 3) Καθιστώσιν ἀφανῆ τὰ πρόσωπά των, καλύπτοντες διὰ σάνκου ἢ ἐπιχρίοντες μὲ σποδὸν (στάκτην), ὡς συνήθιζον οἱ Ἑβραῖοι νὰ πράττωσιν, ὅταν ἐνήστευον, εἰς ἐνδειξὴν μετανοίας. 4) Πράττε δηλ. ὡς πάντοτε, χωρὶς νὰ θέλῃς νὰ ἐπιδεικνύσῃς ὅτι νηστεύεις.

1) Μὴ κατακρίνετε τοὺς ἄλλους διὰ νὰ μὴ κατακριθῆτε (ὑπὸ τοῦ Θεοῦ). 2) Διότι μὲ τὴν κρίσιν (τὴν ἀσθηρότητα), μετὰ τῆς ὁποίας κατακρίνετε τοὺς ἄλλους, θὰ κατακριθῆτε καὶ οἱ καὶ μὲ τὸ μέτρον (τὴν ἀσθηρότητα), διὰ τοῦ ὁποίου μετρεῖτε τοὺς ἄλλους, θὰ μετρηθῆτε καὶ οἱ καὶ μὲ τὸ μέτρον (ὑπὸ τοῦ Θεοῦ). 3) Σουλᾶριον, δηλ. μικρὸν σφάλμα. 4) Μεγάλῃ σανίς, δηλ. μέγα σφάλμα. 5) Δὲν ἐλέπεις. 6) Ὑπενθυμίζουσιν οἱ λόγοι οὗτοι τοῦ Σωτῆρος τὸν μῦθον τοῦ Αἰσώπου περὶ 2

δώτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσί μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἐμ-
προσθεν τῶν χοίρων ⁷⁾, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς
ποσίν αὐτῶν ⁸⁾ καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς ⁹⁾.

25. Περὶ αἰτήσεως καὶ περὶ τοῦ κανόνος τῆς συμπεριφορᾶς πρὸς τὸν πλησίον.

(Ματθ. Ζ', 7—12).

Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὕρήσετε· κρού-
ετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν ¹⁾· πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ
ζητῶν εὕρισκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. Ἡ τίς ἐστὶν ἐξ
ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον
ἐπιδώσει αὐτῷ; καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ²⁾;
Εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες ³⁾, οἴδατε δόματα ⁴⁾ ἀγαθὰ διδόναι
τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσω μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρα-
νοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτούσιν αὐτόν⁵⁾; Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέ-
λητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐ-
τοῖς· οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ⁶⁾.

πηρῶν. 7) Ἄγιον καὶ μαργαρίτας ἐννοεῖ τὰς εὐαγγελικὰς διδασκαλίας, κίνας δὲ
καὶ χοίρους τοὺς ἐντελῶς διεφθαρμένους, πεπωρωμένους ἀνθρώπους. 8) Μὲ τοὺς
πόδας των. 9) Καὶ ἀφοῦ στραφῶσι πρὸς τὰ ὀπίσω σχίσωσιν ὑμᾶς. Εἰς τὸν στίχον
τοῦτον ὁ Σωτὴρ συνιστᾷ νὰ μὴ κηρύττωνται αἱ εὐαγγελικαὶ διδασκαλίαι εἰς
ἀνθρώπους ἐντελῶς διεφθαρμένους, οἵτινες δὲν δύνανται μὲν νὰ διορθωθῶσι, νὰ
εὐλόγησι δὲ μόνον τοὺς κηρύττοντας δύνανται.

1) Προσεύχεσθε δηλ. μετὰ πίστεως καὶ θὰ σᾶς δοθῶσι τὰ αἰτούμενα πνευμα-
τικὰ ἀγαθὰ. Αἰτεῖτε καὶ ζητεῖτε ἐντελῶς συνώνυμα. 2) Ἡ ποῖος εἶναι ἐξ ὑμῶν
ἐκεῖνος, παρὰ τοῦ ὁποῦ ἂν ζητήσῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἄρτου, μήπως θὰ τοῦ δώσῃ λίθον,
καὶ ἐὰν ζητήσῃ ἰχθύν, μήπως θὰ τοῦ δώσῃ ὄφιν; 3) Ἄν καὶ εἰσθε πονηροί. 4)
Δῶρα. 5) Δηλ. ἀφοῦ οἱ ἐπίγειοι γονεῖς ἐκτελοῦσι τὰ αἰτήματα τῶν τέκνων των,
πόσω μᾶλλον ὁ οὐράνιος πατὴρ θὰ πράξῃ τοῦτο. 6) Τοῦτο εἶναι τὸ περιεχόμενον
τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν· ὅστις δηλ. τηρεῖ τὴν ἀρχὴν ταύτην εἶναι ὡς νὰ
τηρῇ πᾶσαν τὴν διδασκαλίαν τὴν περιεχομένην εἰς τὰ βιβλία τοῦ νόμου καὶ τῶν
προφητῶν, διότι ὁ τοιοῦτος μόνον τὸ ἀγαθὸν θὰ πράττῃ πρὸς τὸν πλησίον.

26. Αἱ δύο πύλαι καὶ ὁδοί. — Περὶ ψευδοπροφητῶν.

(Ματθ. Ζ', 13—20).

Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα ¹⁾ εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοὶ εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς· ὅτι στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη ²⁾ ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσιν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν ³⁾. Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσι λύκοι ἄρπαγες ⁴⁾· ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Μῆτι ⁵⁾ συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλὴν ἢ ἀπὸ τριβύλων ⁶⁾ σῦκα; οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖ, τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον καρποὺς πονηροὺς ποιεῖ. Οὐ δύναται δένδρον ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. Πᾶν δένδρον μὴ ποιῶν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται ⁷⁾. Ἄραγε ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς ⁸⁾.

27. Περὶ εἰσόδου εἰς τὸν παράδεισον.

(Ματθ. Ζ', 21—23).

Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. Πολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ¹⁾; Κύριε, Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι ²⁾ προσεφητεῦσαμεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι

1) Ἡ ὁδηγοῦσα. 2) Στενόχωρος. 3) Ὁ Σωτὴρ δηλ. παραβάλλει τὸ πράττειν τὸ ἀγαθὸν πρὸς εἴσοδον εἰς στενὴν πύλην καὶ στενόχωρον ὁδόν, διότι εἶναι τοῦτο δύσκολον· ἐνφ τὸ νὰ πράττῃ τις τὸ κακὸν εἶναι τόσον εὐκόλον, ὡς νὰ διέρχηται τις διὰ πλατείας πύλης καὶ εὐρυχωροῦ ὁδοῦ. 4) Δηλ. φαινομενικῶς ἀγαθοί, ὡς πρόβατα, καὶ πραγματικῶς κακοί, ὡς λύκοι. 5) Μήπως. 6) Εἶδος ἀκανθωτοῦ φυτοῦ. 7) Ῥίπτεται. 8) Τὸ συμπέρασμα: Ἐπομένως ὡς τὸ δένδρον διακρίνεται ἀπὸ τῶν καρπῶν, οὕτω καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν ἔργων του.

1) Πολλοὶ θὰ εἰπωσι πρὸς με κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. 2) Ἐπικαλοῦ-

δαιμόνια ἐξεβάλομεν³⁾, καὶ τῷ σῶ ὀνόματι δυνάμεις⁴⁾ πολλὰς ἐποίησαμεν; καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι οὐδέποτε ἔγνωσαν ὑμᾶς ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν⁵⁾.

**28. Περὶ σταθερᾶς καὶ ἀσταθοῦς πίστεως. Ἦ ἐντύ-
πωσις ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίας.**

(Ματθ. Ζ', 24—29).

Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐ-
τούς, ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰ-
κίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν¹⁾; καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ
ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσον τῇ οἰκίᾳ ἐκεί-
νῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν²⁾. Καὶ πᾶς
ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτοὺς ὁμοιω-
θήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν
ἄμμον· καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευ-
σαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν³⁾ τὴν οἰκίαν ἐκείνην, καὶ ἔπεσε, καὶ
ἦν ἡ πτώσις αὐτῆς μεγάλη⁴⁾.

Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν⁵⁾ ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τού-
τους, ἐξεπλήρουντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδασκίᾳ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδά-
σκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων⁶⁾, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

μενοι τὸ ὄνομά σου. 3) Δαιμόνια ἐκβάλλειν=θεραπεύειν πνευματικῶς ἀσθενεῖς.
4) Θυμάτα. 5) Δηλ. αἱ πράξεις τοῦ ἀνθρώπου θὰ κρίνωσι περὶ τῆς ἀξίας ἐκά-
στου. Ἐάν τις καὶ προσφῆτευσε καὶ ἐθεράπευσε πνευματικῶς ἀσθενεῖς καὶ ἔθαυ-
ματούργησε, δὲν ἔχει ὅμως ἀγαθὰς πράξεις δὲν θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν παράδεισον.
Ἡ Ἰουδαία λ. χ. ὡς μαθητῆς τοῦ Σωτῆρος ἔθαυματούργησε καὶ προσφῆτευσεν, ἀλλ'
ὡς ἐργασθεὶς τὴν ἀνομίαν δὲν θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν παράδεισον.

1) Πάντα λοιπόν, ὅστις ἀκούει τοὺς λόγους μου τούτους καὶ ἐκτελεῖ αὐτούς,
θὰ προμοιώσω πρὸς ἀνδρα φρόνιμον, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν του ἐπὶ
τοῦ βράχου. 2) Καὶ ἐπέπεσαν ἐπ' ἐκείνης τῆς οἰκίας, αὕτη ὅμως δὲν ἔπεσε, διότι
εἶχε θεμελιωθῆ ἐπὶ βράχου. 3) Ἐπέπεσαν. 4) Ὁ Σωτὴρ ἐνταῦθα διδάσκει ὅτι ὁ
σταθερὸς εἰς τὴν πίστιν μένει ἀκλόνητος ὅτι καὶ ἂν συμβῆ εἰς αὐτὸν (θυσταχη-
ματα, κακὰ διδασκαλίαι καὶ συναναστροφαι κ.λ.), ὁμοιάζων οὕτω πρὸς τὴν ἐπὶ
βράχου ἐκτισμένην οἰκίαν· τὸναντίον ὁ μὴ ἐκτελῶν τὰ παραγγέλματα τοῦ Σω-
τῆρος εἰς τὸ πρῶτον δυστύχημα ἢ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν κακῶν συμβουλῶν θὰ δια-
φθαρῆ ἐντελῶς, ὁμοιάζων πρὸς τὴν ἐπὶ ἄμμου ἐκτισμένην οἰκίαν, ἣτις μὲ τὴν
πρῶτην καιρικὴν ἀνωμαλίαν θὰ καταπέσῃ. 5) Καὶ ὅτε ἐτελείωσε. 6) Διότι· ἐδί-
δασκεν αὐτοὺς ὡς ἔχων ἐξουσίαν παρὰ τοῦ Θεοῦ.

6') ΠΑΡΑΒΟΛΑΙ ΚΑΙ ΛΟΙΠΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΙ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

29. Ἡ παραβολὴ τοῦ σπορέως.

(Ματθ. ΙΓ', 3—9 καὶ 18—23).

Καὶ ἐλάλησεν αὐτοῖς πολλὰ ἐν παραβολαῖς ¹⁾ λέγων· ἰδοὺ ἐξήλθεν ὁ σπείρων ²⁾ τοῦ σπείρειν ³⁾. Καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτόν, ἃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν ⁴⁾, καὶ ἐλθόντα τὰ πετεινὰ κατέφαγεν αὐτά· ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰ πετρώδη ⁵⁾, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς ⁶⁾. ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος ἐκαυματίσθη ⁷⁾, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν ἐξηράνθη· ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἀκάνθαι καὶ ἀπέπνιξαν αὐτά· ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν καὶ ἐδίδου ⁸⁾ καρπὸν ὃ μὲν ἑκατόν, ὃ δὲ ἐξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα. Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν ἀκουέτω.

Ἔμεις οὖν ἀκούσατε τὴν παραβολὴν ⁹⁾ τοῦ σπείροντος. Πάντες ἀκούοντες τὸν λόγον τῆς βασιλείας καὶ μὴ συνιέντος ¹⁰⁾, ἔρχεται ὁ πονηρὸς καὶ ἀρπάζει τὸ ἐσπαρμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ¹¹⁾. οὗτός ἐστιν ὁ παρὰ τὴν ὁδὸν σπαρεῖς ¹²⁾. Ὁ δὲ ἐπὶ τὰ πετρώδη σπαρεῖς, οὗτός ἐστιν ¹³⁾ ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ εὐθὺς μετὰ χαρᾶς λαμβάνων αὐτόν· οὐκ ἔχει δὲ ῥίζαν ¹⁴⁾ ἐν ἑαυτῷ, ἀλλὰ πρόσκαιρός ¹⁵⁾ ἐστὶ· γενομένης δὲ θλίψεως ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν λόγον ¹⁶⁾ εὐθὺς σκανδαλίζεται ¹⁷⁾. Ὁ δὲ εἰς τὰς ἀκάνθας

1) Διὰ παραβολῶν. Παραβολὴ λέγεται πλαστὴ διήγησις, ἐκ τῆς ὁποίας προκύπτει θρησκευτικὸν ἢ ἠθικὸν συμπέρασμα. Ὁ Σωτὴρ ἠρέσκειτο νὰ ὁμιλῇ διὰ παραβολῶν, διότι δι' αὐτῶν προσέλιπε τὴν προσοχὴν τῶν ἀπλουστέρων, καθιστάμενος εἰς αὐτοὺς εὐληπτός. 2) Ὁ σπορέυς, ὁ γεωργός. 3) Ἴνα σπείρῃ. 4) Καὶ ἐνῷ αὐτὸς ἔσπειρε, σπόροι μὲν τινες ἔπεσαν εἰς τὴν ὁδόν. 5) Εἰς βραχώδη μέρη. 6) Καὶ ἐπειδὴ ἡ γῆ δὲν ἦτο θαθεῖα (δὲν εἶχε πολὺ χῶμα), εὐθὺς ἐφύτρωσεν. 7) Μόλις δ' ἀνέτειλεν ὁ ἥλιος ἐκίη, ἐξηράνθη. 8) Παρήγε. 9) Ἀκούσατε τί σημαίνει ἡ παραβολή. 10) Γενικῇ ἀντιδοτικῆς. 11) Εἰς πάντα ἀκούοντα τὸ εὐαγγέλιον καὶ μὴ ἐννοοῦντα αὐτὸ ἔρχεται ἡ κακία καὶ ἀρπάζει τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶχε σπαρῆ εἰς τὴν καρδίαν του. 12) Οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἐμοιάζει πρὸς τὸν σπόρον τὸν σπαρέντα εἰς τὴν ὁδόν. 13) Οὗτος ἐμοιάζει πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὅστις..... 14) Ῥίζαν (πίστεως). 15) Πρόσκαιρος πιστεύει. 16) Χάριν τοῦ εὐ-

σπαρείς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων, καὶ ἡ μέριμνα τοῦ αἰ-
 ῶνος τούτου¹⁸⁾ καὶ ἡ ἀπάτη¹⁹⁾ τοῦ πλοῦτου συμπνίγει τὸν λό-
 γον καὶ ἄκαρπος γίνεται. Ὁ δὲ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπα-
 ρεῖς, οὗτός ἐστιν ὁ τὸν λόγον ἀκούων καὶ συνιῶν²⁰⁾· ὅς δὴ καρ-
 ποφορεῖ καὶ ποιεῖ ὁ μὲν ἑκατόν, ὁ δὲ ἑξήκοντα, ὁ δὲ τριάκοντα²¹⁾.

30. Ἡ παραβολὴ τοῦ κόκκου τοῦ σινάπεως.

(Ματθ. ΙΓ', 31—32).

Ἄλλην παραβολὴν παρέθηκεν¹⁾ αὐτοῖς λέγων· ὁμοία ἐστὶν
 ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν²⁾ κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαθὼν ἄνθρω-
 πος ἔσπειρεν ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· ὁ μικρότερον μὲν ἐστὶ πάντων
 τῶν σπερμάτων³⁾, ὅταν δὲ ἀυξηθῆ, μεῖζον τῶν λαχάνων ἐστὶ
 καὶ γίνεται δένδρον, ὥστε ἐλθεῖν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ κα-
 τασκηνοῦν⁴⁾ ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ).

31. Ἡ παραβολὴ τοῦ πονηροῦ δούλου.

(Ματθ. ΙΗ', 21—35).

Τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ Πέτρος εἶπε· Κύριε, ποσάκις ἁμαρ-
 τήσῃ εἰς ἐμὲ ὁ ἀδελφός μου καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἐπτάκις;
 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· οὐ λέγω σοι ἕως ἐπτάκις, ἀλλ' ἕως ἑβδο-

αγγελίου. 17) Κλονίζεται (εἰς τὴν πίστιν). 18) Αἱ φροντίδες τοῦ κόσμου τούτου.
 19) Τὰ ἀπατηλὰ θέληγτρα. 20) Ἐννοῶν (αὐτόν). 21) Εἰς τὴν παραβολὴν ταύτην
 γεωργὸς εἶναι ὁ Σωτὴρ, σπόρος ἡ διδασκαλία, τὰ διάφορα εἶδη γῆς εἶναι τὰ διά-
 φορα εἶδη δεκτικότητος τῶν ἀνθρωπίνων καρδιῶν.

1) Παρουσίασεν, ἐδίδαξεν. 2) (ἐπὶ τῆς γῆς) δηλ. ὁ Χριστιανισμός. 3) Ὁ κόκκος
 μὲν οὗτος εἶναι μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων. 4) Κτιζοῦσι φωλεάν. 5) Ἡ
 παραβολὴ αὕτη διδάσκει ὅτι ὅπως ὁ κόκκος τοῦ σινάπεως, ἂν καὶ μικρότερος
 πάντων τῶν σπερμάτων, γίνεται φυτὸν μέγα, μεγαλύτερον πάντων τῶν λαχανικῶν,
 εἰς τοὺς κλάδους τοῦ ὁποίου εὐρίσκουσι καταφύγιον τὰ πτηνὰ, οὕτω καὶ ὁ Χρι-
 στιανισμός, ἂν καὶ ἔχων κατ' ἀρχὰς ἑλαχίστους ὀπαδοὺς, θὰ ἀναπτυχθῆ, καὶ ἐν
 αὐτῷ θὰ εὐρίσκωσι τὴν πνευματικὴν των ἀνάπαυσιν οἱ ἄνθρωποι.

Ἐρμηνεῖα περικοπτῶν τοῦ Εὐαγγελίου Δ. Μπαλάνου

3

μηκοντάκις ἑπτὰ ¹⁾). Διὰ τοῦτο ὠμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅς ἠθέλησε συναῖραι λόγον ²⁾ μετὰ τῶν δούλων αὐτοῦ. Ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναῖρειν, προσηγήθη ³⁾ αὐτῷ εἰς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων ⁴⁾. Μὴ ἔχοντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἀποδοθῆναι ⁵⁾. Πесὼν οὖν ὁ δούλος προσεκύνει αὐτῷ λέγων· Κύριε, μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ ⁶⁾ καὶ πάντα σοὶ ἀποδώσω. Σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος τοῦ δούλου ἐκεῖνου ἀπέλυσεν αὐτὸν καὶ τὸ δάνειον ἀφήκεν ⁷⁾ αὐτῷ. Ἐξελθὼν δὲ ὁ δούλος ἐκεῖνος εὔρεν ἓνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὅς ὤφειλεν αὐτῷ ἑκατὸν δηνάρια ⁸⁾, καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγε ⁹⁾ λέγων· ἀπόδος μοι εἴ τι ¹⁰⁾ ὀφείλεις. Πесὼν οὖν ὁ σύνδουλος αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ παρεκάλει αὐτὸν λέγων· μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ καὶ ἀποδώσω σοι. Ὁ δὲ οὐκ ἠθέληεν, ἀλλὰ ἀπελθὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδοῦναι τὸ ὀφειλόμενον. Ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ γενόμενα ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες διεσάφησαν ¹¹⁾ τῷ κυρίῳ ἑαυτῶν πάντα τὰ γενόμενα. Τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύριος αὐτοῦ λέγει αὐτῷ· δούλε πονηρέ, πᾶσαν τὴν ὀφειλὴν ἐκαίνην ἀφήκᾳ σοι, ἐπεὶ παρεκάλεσάς με· οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδουλόν σου, ὡς καὶ ἐγὼ σε ἠλέησα; καὶ ὀργισθεὶς ὁ κύριος αὐτοῦ παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βασανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδοῦναι πᾶν τὸ ὀφειλόμενον αὐτῷ. Οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουράνιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφήτε ἕκαστος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παραπτώματα αὐτῶν ¹²⁾.

1) 70 φορές 7, ἴτοι: 490 φορές, δηλ. ἀπειράκις. 2) Νὰ λογαριασθῆ. 3) Ὡδηγήθη πρὸ αὐτοῦ. 4) Τὸ τάλαντον τὸ ἀττικὸν ἰσοδυναμεῖ πρὸς 6000 ἀττικὰς δραχμάς. 5) Ἐπειδὴ δὲ δὲν εἶχεν αὐτὸς νὰ πληρώσῃ τὰ ὀφειλόμενα, διέταξεν ὁ κύριος αὐτοῦ νὰ πωληθῇ αὐτὸς καὶ ἡ γυνὴ του καὶ τὰ τέκνα του καὶ πάντα ὅσα εἶχε καὶ νὰ πληρωθῶσι τὰ ὀφειλόμενα. 6) Φωνὴ μακροθύμος πρὸς με. 7) Ἐχάρισεν. 8) Ἴσοδύναμον περίπου πρὸς τὴν ἀττικὴν δραχμὴν. 9) Καὶ συλλαβῶν αὐτὸν ἐξήτει νὰ τὸν πνίξῃ. 10) — Ὁ, τι. 11) Ἀνήγγειλαν. 12) Διὰ τῆς παραβολῆς ταύτης διδασκόμεθα ὅτι, ἐὰν θέλωμεν νὰ συγχωρῇ ὁ Θεὸς τὰ ἁμαρτήματα ἡμῶν, ὀφείλομεν νὰ

32. Ὁ Ἰησοῦς καὶ τὰ παιδία.

(Ματθ. ΙΘ', 13—15).

Τότε προσηγέχθη ¹⁾ αὐτῷ παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας ἐπιθῆ αὐτοῖς καὶ προσεύξῃται· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν ²⁾ αὐτοῖς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν· ἄφετε τὰ παιδία καὶ μὴ κωλύετε ³⁾ αὐτὰ ἐλθεῖν πρὸς με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ⁴⁾. Καὶ ἐπιθείς τὰς χεῖρας αὐτοῖς ἐπορεύθη ἐκείθεν.

33. Ἡ παραβολὴ τῶν ἐργατῶν τοῦ ἀμπελῶνος.

(Ματθ. Κ', 1—16).

Ὅμοία γὰρ ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξηλθεν ἅμα πρωτῷ ¹⁾ μισθῶσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. Καὶ συμφωνήσας μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηναρίου ²⁾ τὴν ἡμέραν ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ. Καὶ ἐξελθὼν περὶ τρίτην ὥραν ³⁾ εἶδεν ἄλλους ἐστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς, καὶ ἐκείνοις εἶπεν· ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ἦ δίκαιον δώσω ὑμῖν. Οἱ δὲ ἀπήλθον. Πάλιν ἐξελθὼν περὶ ἕκτην ⁴⁾ καὶ ἐνάτην ⁵⁾ ὥραν ἐποίησεν ὡσαύτως. Περὶ δὲ τὴν ἐνδεκάτην ⁶⁾ ὥραν ἐξελθὼν εὗρεν ἄλλους ἐστῶτας ἀργούς, καὶ λέγει αὐτοῖς· τί ὧδε ἐστήκατε ⁷⁾ ὄλην τὴν ἡμέραν ἀργοί; λέγουσιν αὐτῷ· ὅτι οὐδεὶς ἡμᾶς ἐμισθώσατο. Λέγει αὐτοῖς· ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν

συγχωρῶμεν ἡμεῖς τὰ ἀμαρτήματα τῶν ἄλλων, διότι, ἐὰν εἴμεθα σκληροὶ πρὸς τοὺς ἄλλους, ὁ Θεὸς δὲν θά συγχωρῇ τὰ ἀμαρτήματα ἡμῶν.

1) Ἐφερε. 2) Ἐπέπληξαν αὐτούς, οἱ ὅποιοι ἔφερον τὰ παιδία, διότι ἐνόμιζον ὅτι τοῦτο ἐνοχλεῖ τὸν Σωτῆρα. 3) Ἐμποδίζετε. 4) Διότι ὁ παράδεισος ἀνήκει εἰς τοιοῦτους, ἤτοι εἰς ἀθῆρους ὡς τὰ παιδία.

1) Μόλις ἐξημέρωσεν. 2) Ἀνά ἐν δηνάρου. 3) Διμυρομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἀρχὴ τῆς ἑβραϊκῆς ἡμέρας ἐτίθετο περὶ τὴν ἕκτην καὶ ἡμᾶς πρωϊνήν, τρίτη ὥρα εἶναι ἡ καθ' ἡμᾶς ἐνάτη πρωϊνή. 4) Δωδεκάτην. 5) Τρίτην μεταμεσημβρινήν. 6) Πέμπτην μεταμεσημβρινήν. 7) Διατί ἴσχυσα ἐδῶ...

ἢ δίκαιον λήψεσθε. Ὁψίας δὲ γενομένης⁸⁾, λέγει ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ⁹⁾ αὐτοῦ· κάλεσον τοὺς ἑργάτας καὶ ἀπόδος αὐτοῖς τὸν μισθόν¹⁰⁾, ἀρξάμενος¹¹⁾ ἀπὸ τῶν ἑσχάτων¹²⁾ ἕως τῶν πρώτων. Καὶ ἐλθόντες οἱ περὶ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν ἔλαβον ἀνὰ δηνάριον. Ἐλθόντες δὲ οἱ πρώτοι ἐνόμισαν ὅτι πλεονα λήψονται, καὶ ἔλαβον καὶ αὐτοὶ ἀνὰ δηνάριον. Λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον¹³⁾ κατὰ τοῦ οἰκοδεσπότη τοῦ λέγοντος ὅτι οὗτοι οἱ ἑσχατοὶ μίαν ὥραν ἐποίησαν¹⁴⁾, καὶ ἕσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας τοῖς βασιτάσαι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας καὶ τὸν καύσωνα¹⁵⁾. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἐνὶ αὐτῶν· ἑταῖρε,¹⁶⁾ οὐκ ἀδικῶ σε· οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι; ἄρον¹⁷⁾ τὸ σὸν καὶ ὑπάγε· θέλω δὲ τούτῳ τὸ ἑσχάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί· ἢ οὐκ ἔξῃστί μοι ποιῆσαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἑμοῖς¹⁸⁾; ἢ ὁ ὀφθαλμὸς σου πονηρὸς ἐστὶν ὅτι ἐγὼ ἀγαθὸς εἰμι¹⁹⁾; Οὕτως ἔσονται οἱ ἑσχατοὶ πρώτοι καὶ οἱ πρώτοι ἑσχατοὶ· πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί²¹⁾).

34. Ἡ παραβολὴ τῶν κικῶν γεωργῶν.

(Ματθ. ΚΑ', 33—41).

Ἄλλην παραβολὴν ἀκούσατε. Ἀνθρωπὸς τις τὴν οἰκοδεσπότης, ὅστις ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέ-

8) Μόλις δὲ ἐβράδυσε. 9) Εἰς τὸν οἰκονόμον. 10) Δὸς εἰς αὐτοὺς τὴν ὀφειλομένην ἀμοιβήν. 11) Ἀρχίζων τὴν πληρωμὴν. 12) τῶν τελευταίων ἐλθόντων. 13) Παρεπονούντο. 14) Ἐποίησαν (ἐργασίαν)—εἰργάσθησαν. 15) Καὶ ἐξίσωσας (ἐξ Ἰσοῦ ἀντήμειψας) αὐτοὺς πρὸς ἡμᾶς, οἱ ἔποιοι ὑπεφέρομεν τὸν κόπον καὶ τὸν καύσωνα ὅλης τῆς ἡμέρας. 16) Φίλε. 17) Λάβε. 18) Ἡ δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ κάμω ὅ,τι θέλω ὅσον ἀφορᾷ τὰς ἰδικὰς μου ὑποθέσεις; 19) Ἡ οὐ πονηρῆσαι (φθονεῖς), διότι ἐγὼ εἰμαι ἀγαθὸς πρὸς αὐτοὺς; 20) Πολλοὶ ἐκλήθησαν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν παράδεισον, ἀλλ' ὀλίγοι εἶναι οἱ ἐκλεκτοὶ (οἱ ἅγιοι). Ἡ παραβολὴ αὕτη διδάσκει ὅτι πᾶντοτε ὑπάρχει καιρὸς μετανοίας, διότι, καὶ τὴν τελευταίαν ὥραν τοῦ βίου του ἐν μετανόησιν τις εἰλικρινῶς, θὰ συγχωρηθῆ παρα τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ ἀμειφθῆ διὰ παραδείσου, ὡς καὶ οἱ καθ' ὅλον τὸν βίον των ζήσαντες ἐναρέτως. Τὴν διδασκαλίαν του ταύτην ἐφήρμοσεν ὁ Σωτὴρ, συγχωρήσας καὶ κηρύξας ἄξιον παραδείσου τὸν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ μετανόησαντα ληστήν.

θηκε ¹⁾ καὶ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν ²⁾ καὶ ὑποδόμησε πύργον, καὶ ἐξέδοτο ³⁾ αὐτὸν γεωργοῖς καὶ ἀπεδήμησεν. Ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν ⁴⁾, ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωργοὺς λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες οἱ γεωργοὶ τοὺς δούλους αὐτοῦ ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δ' ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων, καὶ ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. Ὑστερον δὲ ἀπέστειλε πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ λέγων· ἐντραπήσονται τὸν υἱὸν μου. Οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν εἶπον ἐν ἑαυτοῖς ⁵⁾· οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε ⁶⁾ ἀποκτείνωμεν αὐτὸν καὶ κατάσχωμεν τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες αὐτὸν ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελώνα καὶ ἀπέκτειναν. Ὅταν οὖν ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελώνατος, τί ποιήσει τοῖς γεωργοῖς ἐκείνοις; λέγουσιν αὐτῷ· κακοὺς κακῶς ἀπολέσει αὐτούς ⁷⁾, καὶ τὸν ἀμπελώνα ἐκδώσεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ τοὺς καρποὺς ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν ⁸⁾.

35. Ἡ παραβολὴ τοῦ βασιλικοῦ γάμου.

(Ματθ. ΚΒ', 1—14).

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς πάλιν εἶπεν ¹⁾ αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγων· ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ ²⁾ καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους, καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. Πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους δούλους λέγων· εἶπατε τοῖς κεκλημένοις· ἴδου τὸ ἄριστόν ³⁾ μου ἤτοιμασα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ ⁴⁾ τεθυμένα ⁵⁾, καὶ πάντα ἔτοιμα·

1) Καὶ ἔθεσε περίξ αὐτοῦ φράκτιν. 2) Ἐσκαψεν ἐντὸς αὐτοῦ λάκκον. Δηλαδὴ ἐφρόντισε περὶ αὐτοῦ. 3) Παρέδωκε. 4) Τῆς συγκομιδῆς τῶν καρπῶν. 5) Μεταξύ των. 6) Ἐλθετε. 7) Κακοὺς (ὄντας) κακῶς ἀπολέσει αὐτούς. 8) Ἐν τῇ παραβολῇ ταύτῃ οἰκοδομησὴ εἶναι ὁ Θεός· ἀμπελὼν ὁ παράδεισος· ὁ φραγμός, ὁ ληνός καὶ ὁ πύργος τὰ ἀγαθὰ τοῦ παραδείσου· οἱ πρῶτοι γεωργοὶ εἶναι οἱ Ἰσραηλιταί· οἱ δούλοι εἶναι οἱ προφῆται· ὁ υἱὸς εἶναι ὁ Σωτὴρ. Ἐπειδὴ δ' οἱ Ἰσραηλιταὶ ἐφῆρθσαν κακῶς πρὸς τοὺς δούλους καὶ τὸν υἱόν, ὁ Θεὸς ἐτιμώρησεν αὐτούς καὶ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν προωρίσθη δι' ἄλλους (τοὺς Χριστιανούς).

Ἐποκριθεὶς εἶπεν—εἶπεν. 2) Ἐνύμφευσε τὸν υἱὸν του. 3) Γεῦμα. 4) Τὰ κοινῶς

δεῦτε εἰς τοὺς γάμους. Οἱ δὲ ἀμελήσαντες ἀπήλθον, ὁ μὲν εἰς τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν⁶⁾ αὐτοῦ· οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ ὕβρισαν καὶ ἀπέκτειναν. Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ὠργίσθη, καὶ πέμψας τὰ στρατεύματα αὐτοῦ ἀπώλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησε. Τότε λέγει τοῖς δούλοις αὐτοῦ· ὁ μὲν γάμος ἑτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κεκλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι· πορευέσθε οὖν ἐπὶ τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν⁷⁾ καὶ ὄσους ἐὰν εὔρητε καλέσατε εἰς τοὺς γάμους. Καὶ ἐξεληθόντες οἱ δούλοι ἐκείνοι εἰς τὰς ὁδοὺς συνήγαγον πάντας ὄσους εὔρον, πονηροὺς τε καὶ ἀγαθοὺς· καὶ ἐπλήσθη ὁ γάμος ἀνακειμένων⁸⁾· εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρωπον οὐκ ἐνδεδυμένον ἐνδυμα γάμου, καὶ λέγει αὐτῷ· ἔταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε μὴ ἔχων ἐνδυμα γάμου; ὁ δὲ ἐφίμωθη⁹⁾. Τότε εἶπεν ὁ βασιλεὺς τοῖς διακόνουσιν· δῆσαντες αὐτοῦ πόδες καὶ χεῖρας ἄρατε αὐτὸν καὶ ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον¹⁰⁾· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Πολλοὶ γὰρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί¹¹⁾.

36. Ἡ παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων.

(Ματθ. ΚΕ', 1—13).

Τότε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέκα παρθέ-

κλούμενα θρεφτάρια. 5) Ἐσφαγμένα. 6) Ἐμπόριον. 7) Εἰς τὰ σταυροδρόμια. 8) Ἐκ τοῦ ἐθίμου τοῦ παρακμάζοντος Ἑλληνισμοῦ νά γευματίζωσιν ἀνακειμένοι (πλαγιασμένοι) περὶ τὴν τράπεζαν, κτηνῆτησε τὸ ἀνάκειμαι εἰς τὴν σημασίαν τοῦ προσκαλοῦμαι· ἀνακειμένοι=προσκεκλημένοι. 9) Ἀπεστομώθη, εἰσιώπησεν. 10) Σκότος (ἔξω τοῦ φωτός τοῦ γαμηλίου οἴκου) καὶ μεταφορικῶς λέγεται ἡ κόλασις, ὡς σκότος ἔξω τοῦ φωτός τοῦ παραδείσου. 11) Ἐν τῇ παραβολῇ ταύτῃ βασιλεὺς εἶναι ὁ Θεός· γάμος εἶναι ὁ παράδεισος· κεκλημένοι εἶναι οἱ Ἰσραηλιταί, οἵτινες ἐφάνησαν ἀνάξιοι· τῆς κλήσεως· δούλοι εἶναι οἱ προφῆται· οἱ τελευταῖον κληθέντες εἶναι οἱ ἔθνικοι· ἐνδυμα γάμου εἶναι ἡ ἀρετὴ. Διδάσκει δηλαδὴ ἡ παραβολὴ ὅτι καὶ μὲν ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἐκλήθησαν διὰ τὸν παράδεισον, ἀλλὰ μόνον οἱ ἐνάρετοι θὰ εἰσέλθωσιν εἰς αὐτόν.

νοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ¹⁾ αὐτῶν ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμφίου. Πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι καὶ πέντε μωραί· αἵτινες μωραὶ λαβοῦσαι τὰς λαμπάδας ἑαυτῶν οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔλαιον· αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον ἐν τοῖς ἀγγείοις αὐτῶν μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν. Χρονίζοντας δὲ ²⁾ τοῦ νυμφίου ἐνύσταξαν πᾶσαι καὶ ἐκάθευδον· μέσης δὲ νυκτὸς ³⁾ κραυγὴ γέγονεν· ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται, ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάντησιν αὐτοῦ. Τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθένοι ἐκείναι καὶ ἐκόσμησαν ⁴⁾ τὰς λαμπάδας αὐτῶν. Αἱ δὲ μωραὶ ταῖς φρονίμοις εἶπον· δότε ἡμῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυνται. Ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι λέγουσαι· μήποτε οὐκ ἀρκέση ἡμῖν καὶ ὑμῖν ⁵⁾· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον ⁶⁾ πρὸς τοὺς πωλοῦντας καὶ ἀγοράσατε ἑαυταῖς ⁷⁾. Ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμφίος καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. Ὑστερον δὲ ἔρχονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι λέγουσαι· κύριε, κύριε, ἀνοιξον ἡμῖν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. Γρηγορεῖτε ⁸⁾ οὖν, ὅτι οὐκ οἶδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται ⁹⁾.

37. Ἡ παραβολὴ τῶν ταλάντων.

(Ματθ. ΚΕ', 14—30).

Ὅσπερ γὰρ ἄνθρωπος ἀποδημῶν ¹⁾ ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δούλους καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ ᾧ μὲν

1) Λυχνίας. 2) Ἐπειδὴ δὲ ἐβράδυσε. 3) Κατὰ τὸ μεσονύκτιον δέ. 4) Ἐτακτοποίησαν. 5) (Δὲν σὰς διδομεν) μὴ τυχόν δὲν ἀρκέση εἰς ἡμᾶς καὶ εἰς σὰς. 6) Καλύτερον. 7) Διὰ τὸν ἑαυτὸν σας. 8) Ἀγρυπνεῖτε. 9) Ἐν τῇ παραβολῇ ταύτῃ νυμφίος εἶναι ὁ Σωτὴρ· γάμος ἡ μέλλουσα κρίσις· αἱ φρόνιμοι καὶ αἱ ἀνόητοι παρθένοι εἶναι οἱ φρόνιμοι καὶ οἱ ἀνόητοι ἄνθρωποι· ἔλαιον εἶναι τὰ ἀγαθὰ ἔργα. Ἡ παραβολὴ διδάσκει ὅτι οἱ ἄνθρωποι πρέπει νὰ εἶναι πάντοτε ἕτοιμοι μετὰ ἀγαθὰ ἔργα, διότι δὲν γνωρίζομεν τὴν ἡμέραν τῆς μελλούσης κρίσεως, ὅτε πλέον θὰ εἶναι ἀργά.

1) Ἡ φράσις πλήρης θὰ ἦτο : Ὁμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν πρὸς ἄνθρω-

ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἓν, ἐκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν²⁾, καὶ ἀπεδήμησεν εὐθέως. Πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβῶν εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς³⁾ καὶ ἐποίησεν ἄλλα πέντε τάλαντα. Ὁσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο ἐκέρδησε καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. Ὁ δὲ τὸ ἐν λαβῶν ἀπελθὼν ὠρυξεν⁴⁾ ἐν τῇ γῆ καὶ ἀπέκρυψε τὸ ἀργύριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Μετὰ δὲ χρόνον πολὺν ἔρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων καὶ συναίρει μετ' αὐτῶν λόγον. Καὶ προσελθὼν ὁ τὰ πέντε τάλαντα λαβῶν προσήνεγκεν ἄλλα πέντε τάλαντα λέγων· κύριε, πέντε τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς⁵⁾. "Ἐφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· εὖ⁶⁾, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ· ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω⁷⁾, εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου⁸⁾. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τάλαντα λαβῶν εἶπε· κύριε, δύο τάλαντά μοι παρέδωκας· ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδησα ἐπ' αὐτοῖς. "Ἐφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ· εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ· ἐπὶ ὀλίγα ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου σου. Προσελθὼν δὲ καὶ ὁ τὸ ἐν τάλαντον εἰληφώς εἶπε· κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς εἶ ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας καὶ συνάγων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας⁹⁾· καὶ φοβηθεὶς ἀπελθὼν, ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῆ· ἴδε ἔχεις τὸ σόν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ· πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ· ἤδεις ὅτι θερίζω ὅπου οὐκ ἔσπειρα καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα· ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τραπεζῖταις, καὶ ἔλθων ἐγὼ ἐκομισάμην ἄν¹⁰⁾ τὸ ἐμὸν σὺν τόκῳ. "Ἄρατε¹¹⁾ οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα. Τῷ γὰρ ἔχοντι παντὶ δοθήσεται καὶ περισευθήσεται¹²⁾, ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος καὶ ὃ ἔχει ἀρ-

πον, ὅστις ἀποθημῶν... 2) Εἰς ἕκαστον κατὰ τὴν ἀξίαν του. 3) Εἰργάσθη (ἔκρινεν ἐπιχειρήσεις) μετ' αὐτά. 4) Ὁρυξεν. 5) Ἐκτός αὐτῶν. 6) Εὖγε. 7) Εἰς τὰ ὀλίγα ἐφάνης πιστός, θὰ σὲ καταστήσω κύριον πολλῶν (χρημάτων)· ἐπειδὴ διεχειρίσθης καλῶς τὰ ὀλίγα, θὰ σοῦ ἐμπιστευθῶ πολλά. 8) "Ἄς μετὰσχῆς τῆς χαρᾶς τοῦ Κυρίου σου. 9) Ὁ ὅποιος δηλ. ἀπαιτεῖς περισσότερα ἢ ὅσα δικαιοῦσαι. 10) Θὰ ἐλάμβανον. 11) Λάβετε. 12) Παντὶ γὰρ τῷ ἔχοντι...=διότι εἰς πάντα, ὅστις ἔχει, θὰ δο-

θήσεται ἀπ' αὐτοῦ. Καί τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων ¹³).

38. Ἡ εἰκὼν τῆς μελλούσης κρίσεως.

(Ματθ. ΚΕ', 31—46).

Ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ ¹⁾ καὶ πάντες οἱ ἅγιοι ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ ²⁾ καὶ συναχθήσεται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφοριεῖ ³⁾ αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, ὡσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων. Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ· δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς ⁴⁾ κόσμου. Ἐπείνασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ ἐποίησατέ με, ξένος ἦμην, καὶ συνηγάγετέ ⁵⁾ με, γυμνός, καὶ περιεβάλετέ ⁶⁾ με, ἡσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με, ἐν φυλακῇ ἦμην, καὶ ἤλθετε πρός με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι λέγοντες· κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα καὶ ἐθρέψαμεν, ἢ διψῶντα καὶ ἐποίησαμεν; πότε δέ σε εἶδομεν ξένον καὶ συνηγάγομεν, ἢ γυμνὸν καὶ περιεβάλομεν; πότε δέ σε εἶδομεν ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ ἤλθομεν πρός σε; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βασιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε ⁷⁾. Τότε ἐρεῖ

θεοῦ καὶ ἄλλα καὶ θὰ περισσεύσουν. 13) Ἡ παραβολὴ τῶν ταλάντων διδάσκει, ὅτι ἕκαστος πρέπει νὰ καλλιεργῇ τὰ δοθέντα αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τάλαντα (φυσικά χαρίσματα), διότι ἄλλως θὰ στερηθῇ τούτων.

1) Ἐνδόξως. 2) Ἐπὶ τοῦ ἐνδόξου θρόνου του. 3) Θὰ χωρίσῃ. 4) Δημιουργίης. 5) Ἐφελοξενήσατε. 6) Ἐνεδύσατε. 7) Ἀληθῶς σὰς λέγω, ἐφ' ὅσον ἐκάμετε τὸ ἀγαθὸν εἰς ἕνα τούτων τῶν ἐλαχίστων ἀνθρώπων, εἶναι τὸ αὐτὸ ὡς ἐάν ἐκάμετε αὐτὸ εἰς

καὶ τοῖς ἐξ εὐωνύμων πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ⁸⁾ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ⁹⁾. Ἐπεινάσα γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν, ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με, ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με, γυμνός, καὶ οὐ περιεβάλετέ με, ἀσθενῆς καὶ ἐν φυλακῇ καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. Τότε ἀποκριθήσονται αὐτῷ καὶ αὐτοὶ λέγοντες· κύριε, πότε σε εἶδομεν πεινῶντα ἢ διψῶντα ἢ ξένον ἢ γυμνὸν ἢ ἀσθενῆ ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμεν¹⁰⁾ σοι; Τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς λέγων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. Καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον¹¹⁾).

39. Ἡ παραβολὴ τοῦ Σαμαρείτου.

(Λουκ. Ι', 25—37).

Καὶ ἰδοὺ νομικός¹⁾ τις ἀνέστη ἐκπειράζων²⁾ αὐτὸν καὶ λέγων· διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτόν· ἐν τῷ νόμῳ τί γέγραπται; πῶς ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. Εἶπε δὲ δὲ αὐτῷ· ὀρθῶς ἀπεκρίθης· τοῦτο ποίει καὶ ζήσῃ. Ὁ δὲ θέλων δικαιοῦν ἑαυτὸν³⁾ εἶπε πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ τίς ἐστὶ μου πλησίον; Ὑπολαβὼν δὲ⁴⁾ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν· Ἄνθρωπός τις κατέβαινεν ἀπὸ Ἱερουσαλὴμ εἰς Ἱεριχώ⁵⁾, καὶ λησταῖς περιέπεσεν·

ἐμέ. 8) Ὑπάγετε μακρὰν μου. 9) Διὰ τὸν διάβολον καὶ τοὺς ἀγγέλους του. 10) Ὑπηρετήσαμεν. 11) Διὰ τῆς εἰκόνας ταύτης ὁ Σωτὴρ διδάσκει ὅτι οἱ ἄνθρωποι θὰ κριθῶσι κατὰ τὰ ἔργα των πρὸς τὸν πλησίον.

1) Ἑρμηνευτὴς τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. 2) Ἰνὰ πειράξῃ αὐτόν. 3) Νὰ δικαιολογήθῃ διὰτὶ ἔκαμε τὴν ἐρώτησιν. 4) Λαβὼν δὲ τὸν λόγον. 5) Ἡ ἐν τῷ μεταξύ ἔρη-

οὐ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν καὶ πληγὰς ἐπιθέντες⁶⁾ ἀπῆλθον ἀφέν-
τες ἡμιθανῆ τυγχάνοντα. Κατὰ συγκυρίαν⁷⁾ δὲ ἱερεὺς τις κα-
τέβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἀντιπαρῆλθεν⁸⁾
ὁμοίως δὲ καὶ Λευΐτης⁹⁾ γενόμενος κατὰ τὸν τόπον¹⁰⁾, ἐλθὼν
καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθε· Σαμαρείτης¹¹⁾ δὲ τις ὁδούων ἦλθε κατ'¹²⁾
αὐτόν, καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἐσπλαγχνίσθη καὶ προσελθὼν κατέ-
δησε τὰ τραύματα αὐτοῦ ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον¹³⁾ ἐπιβιβά-
σας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτήνος ἦγαγεν αὐτὸν εἰς πανδοχεῖον
καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ· καὶ ἐπὶ τὴν αὖριον ἐξελθὼν¹⁴⁾, ἐκβαλὼν
δύο δηνάρια ἔδωκε τῷ πανδοχεῖ καὶ εἶπεν αὐτῷ· ἐπιμελήθητι
αὐτοῦ, καὶ ὅ τι ἂν προσδαπανήσῃς¹⁵⁾, ἐγὼ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαι
με ἀποδώσω σοι. Τίς οὖν τούτων τῶν τριῶν πλησίον δοκεῖ σοι
γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόντος εἰς τοὺς ληστές; ὁ δὲ εἶπεν· ὁ ποιή-
σας τὸ ἔλεος μετ' αὐτοῦ. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· πορεύου καὶ
σὺ ποιεῖ ὁμοίως).

40. Ἡ παραβολὴ τοῦ ἄφρονος πλουσίου.

(Λουκ. ΙΒ', 13—21).

Εἶπε δὲ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου· διδάσκαλε, εἰπέ τῷ ἀδελφῷ
μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν κληρονομίαν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ·
ἄνθρωπε, τίς με κατέστησε¹⁾ δικαστὴν ἢ μεριστὴν²⁾ ἐφ' ὑμᾶς;
εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, ὁρᾶτε³⁾ καὶ φυλάσσετε ἀπὸ πάσης πλεονε-
ξίας· ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τινὶ ἢ ζωῇ αὐτοῦ ἐστὶν ἐκ τῶν
ὑπαρχόντων αὐτοῦ⁴⁾. Εἶπε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς λέγων:

μος δὲν ἦτο τότε ἀσφαλής. Ἡ δ' Ἰερικὴ ἔκειτο μεταξύ Ἰεροσολύμων καὶ Ἰορδάνου, οὐ μακρὰν τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς νεκρᾶς θαλάσσης. 6) Πληγώσαντες. 7) Κατὰ τύχην. 8) Παρῆλθε, χωρὶς νὰ δώσῃ προσοχίην. 9) Οὕτως ἐλέγοντο οἱ βοηθοὶ τῶν ἱερέων παρ' Ἑβραίοις. 10) Διαβάς ἐκεῖθεν. 11) Οἱ κάτοικοι τῆς Σαμαρείας ἐβρίσκοντο εἰς ἐχθρικὰς σχέσεις πρὸς τοὺς κατοικοὺς τῆς Ἰουδαίας. 12) Πρὸς. 13) Τὰ τότε ἐν χρήσει μέσα πρὸς θεραπείαν πληγῶν. 14) Καὶ τὴν ἐπομένην, κατὰ τὴν ἔξοδόν του ἐκ τοῦ πανδοχείου. 15) Δαπανήσῃς ἐπὶ πλέον. 16) Εἰς τοὺς τελευταίους στίχους ἐξάγεται τὸ συμπέρασμα: Πλησίον εἶναι πᾶς ὁ ἐλεῶν, πᾶς ἀγαθός.

1) Διόρισε. 2) (Τῆς κληρονομίας). 3) Προσέχετε. 4) Διότι, ὅταν τις ἔχῃ περισσεῖαν ἀγαθῶν, ἡ ζωὴ αὐτοῦ δὲν ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς περιουσίας του. Δηλ. ἡ ζωὴ

Ἄνθρώπου τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα· καὶ διελογίζετο ἐν ἑαυτῷ⁵⁾ λέγων, τί ποιήσω, ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συνάξω τοὺς καρπούς μου; καὶ εἶπε· τοῦτο ποιήσω· καθελῶ⁶⁾ μου τὰς ἀποθήκας καὶ μείζονας οἰκοδομήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματά μου καὶ τὰ ἀγαθὰ μου, καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου· ψυχῇ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά⁷⁾· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Θεός· ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχὴν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἠτοίμασας τίνι ἔσται⁸⁾; οὕτως ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς Θεὸν πλουτῶν⁹⁾.

41. Αἱ παραβολαὶ τοῦ ἀπολεσθέντος προβάτου καὶ τῆς ἀπολεσθείσης δραχμῆς.

(Λουκ. ΙΕ', 1—10).

Ἦσαν δὲ ἐγγίζοντες¹⁾ αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀκούειν αὐτοῦ. Καὶ διεγόγγυζον²⁾ οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς λέγοντες ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται³⁾ καὶ συνεσθίει αὐτοῖς. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν ταύτην λέγων· τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν ἔχων ἑκατὸν πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐ καταλείπει τὰ ἐνεήκοντα ἐννέα ἐν τῇ ἐρήμῳ καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλός, ἕως εὕρη αὐτό; καὶ εὕρων ἐπιτίθουσιν ἐπὶ τοὺς ὤμους αὐτοῦ χαίρων, καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον συγκαλεῖ τοὺς φίλους καὶ τοὺς γείτονας λέγων αὐτοῖς· συγχάρητέ μοι ὅτι εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός. Λέγω ὑμῖν ὅτι οὕτω χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι ἢ ἐπὶ ἐνεήκοντα ἐννέα δικαίους⁴⁾, οἵτινες οὐ χρεῖαν ἔχουσι μετανοίας. Ἡ τίς γυνὴ δραχμᾶς ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπο-

καὶ ἡ εὐτυχία εἶναι ἀνεξάρτητος τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν. 5) Ἐσκέπτετο. 6) θά κρημνίσω. 7) Ἄρκοῦντα δι' ἔτη πολλά. 8) Ὅσα δὲ ἠτοίμασας διὰ ποῖον θά εἶναι; 9) Ἐν τῷ στίχῳ τούτῳ τὸ συμπέρασμα: Ὄστω (θά πάθη πᾶς) ὅστις θησαυρίζει ἐγῶν-στικῶς, καὶ δὲν πλουτεῖ ὅπως εὐχρεστήσῃ τὸν Θεόν. Ὁ Ἰησοῦς ἐνταῦθα δὲν ἐλέγχει τὸν πλοῦτον, ἀλλὰ τὴν κακὴν χρῆσιν τοῦ πλοῦτου.

1) Ἐπλησίαζον. 2) Ἐγόγγυζον (ἐμυρμήριζον) μεταξύ των. 3) Δέχεται. 4) Σὰς λέγω ὅτι τσι αὐτῇ χαρὰ θά εἶναι εἰς τὸν οὐρανὸν δι' ἓνα μετανοοῦντα ἁμαρτωλόν,

λέση δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἄπτει⁴⁾ λύχνον καὶ σαροῖ⁶⁾ τὴν οἰκίαν καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς, ἕως ὅτου εὔρη; καὶ εὐροῦσα συγκαλεῖ τὰς φίλας καὶ τὰς γείτονας λέγουσα· συγχάρητέ με ὅτι εὔρον τὴν δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα. Οὕτω, λέγω ὑμῖν, χαρὰ γίνεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ Θεοῦ ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι⁷⁾.

42. Ἡ παραβολὴ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ.

(Λουκ. ΙΕ', 11—32).

Εἶπε δέ¹⁾· ἄνθρωπός τις εἶχε δύο υἱούς. Καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πατρὶ· πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον²⁾ μέρος τῆς οὐσίας³⁾· καὶ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον⁴⁾. Καὶ μετ' οὐ πολλὰς⁵⁾ ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος υἱὸς ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακρὰν, καὶ ἐκεῖ δισκορπίσεν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ ζῶν ἄσωτως. Δαπανήσαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς⁶⁾ ἰσχυρὸς κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι. Καὶ πορευθεὶς ἐκολλήθη⁷⁾ ἐνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώρας ἐκείνης, καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ βόσκειν χοίρους⁸⁾. Καὶ ἐπεθύμει γεμίσει τὴν κοιλίαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν κερατιῶν⁹⁾, ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι· καὶ οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. Εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν¹⁰⁾ εἶπε· πόσοι μίσθιοι¹¹⁾ τοῦ πατρός μου περισσεύουσιν ἄρτων¹²⁾, ἐγὼ δὲ λιμῶ ἀπόλλυμαι¹³⁾; ἀναστὰς πορεύσομαι πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ ἐρῶ αὐτῷ· πάτερ, ἤμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν¹⁴⁾ καὶ ἐνώπιόν σου· οὐκέτι εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου· ποίησόν με ὡς

μεγαλύτερα παρὰ δι' 99 δικίους. 5) Δὲν ἀνάπτει. 6) Σαρώνει. 7) Εἰς τὰς δύο ταύτας παραβολὰς ἐξηγεῖ ὁ Σωτὴρ διατὶ συναναστρέφεται μὲ ἁμαρτωλοὺς· διότι αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον του, νὰ σώσῃ τούτους.

1) (Πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, δι' ὃν καὶ τὰς προηγουμένας δύο παραβολὰς). 2) Τὸ ἀνήκον. 3) Τῆς περιουσίας. 4) Καὶ ἐμοίρασεν εἰς αὐτοὺς τὴν περιουσίαν. 5) Μετ' ὀλίγας. 6) Σιτοδεία. 7) Προσκολλήθη. 8) Ἡ ἐργασία αὐτῆ ἦτο λιαν ἐξευτελιστικὴ καὶ μάλιστα δι' Ἰουδαίον, διότι, κατὰ τὴν ἰουδαϊκὴν θρησκείαν, ὁ χοῖρος κατετάσσετο εἰς τὰ ἀκάθαρτα ζῷα, ἐξ ὧν δὲν ἐπετρέπετό τις νὰ φάγῃ ἢ νὰ θυσιάσῃ. 9) Ευλοκέρατα. 10) Ἀφοῦ δὲ συνῆλθε. 11) Ὑπηρέται. 12) Ἐχουσι περισσεῖαν (ἀφθονίαν) ἄρτων. 13) Ἀποθνήσκω ἐκ πείνης. 14) Εἰς τὸν Θεόν.

ἕνα τῶν μισθίων σου. Καὶ ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ. Ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ἐσπλαγχνίσθη, καὶ δραμῶν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱός· πάτερ, ἤμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐνώπιόν σου, καὶ οὐκέτι εἰμι ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. Εἶπε δὲ ὁ πατὴρ πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ· ἐξενέγκατε ¹⁵⁾ τὴν στολὴν τὴν πρώτην καὶ ἐνδύσατε αὐτόν, καὶ δότε δακτύλιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας, καὶ ἐνέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν ¹⁶⁾ θύσατε, καὶ φαγόντες εὐφρανθῶμεν, ὅτι οὗτος ὁ υἱός μου νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν καὶ εὗρέθη. Καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. Ἦν δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγγισε τῇ οἰκίᾳ ¹⁷⁾, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν ¹⁸⁾, καὶ προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παιδῶν ἐπυνθάνετο τί εἶη ταῦτα ¹⁹⁾. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἦκει καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν, ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτόν ἀπέλαβεν. Ὁργίσθη δὲ καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. Ὁ οὖν πατὴρ αὐτοῦ ἐξεληθὼν παρεκάλει αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε τῷ πατρί· ἴδου τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι καὶ οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον ²⁰⁾, καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ. Ὅτε δὲ ὁ υἱὸς σου οὗτος, ὁ καταφαγὼν σου τὸν βίον ²¹⁾ ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σιτευτόν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ· τέκνον, σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σὰ ἐστίν· εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει, ὅτι ὁ ἀδελφός σου οὗτος νεκρὸς ἦν καὶ ἀνέζησε, καὶ ἀπολωλὼς ἦν καὶ εὗρέθη.

15) Φέρετε. 16) Τὸν καλῶς τετραμμένον (θρεφτάρι). 17) Καὶ ὅτε, ἐνῶ ἤρχετο, ἐπλησίασεν εἰς τὴν οἰκίαν. 18) Ἦκουσε μουσικὴν συμφωνίαν καὶ χορούς. 19) Ἐζήτησε νὰ πληροφορηθῇ τί εἶναι αὐτά· δηλ. διατὶ συμβαίνουν αὐτά. 20) Παρέβην. 21) Τὴν περιουσίαν.

43. Ἡ παραβολὴ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου.

(Λουκ. ΙΓ', 19—31).

Ἄνθρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορφύραν ¹⁾ καὶ βύσσον ²⁾ εὐφραίνόμενος καθ' ἡμέραν λαμπρῶς. Πτωχὸς δέ τις ἦν ὀνόματι Λάζαρος, ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα ³⁾ αὐτοῦ ἠλκωμένος ⁴⁾ καὶ ἐπιθυμῶν χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου· ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰ ἔλκη ⁵⁾ αὐτοῦ. Ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχὸν καὶ ἀπενεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον Ἀβραάμ ⁶⁾· ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος καὶ ἐτάφη. Καὶ ἐν τῷ Ἄδῃ ἐπάρας ⁷⁾ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις ⁸⁾, ὄρᾳ τὸν Ἀβραάμ ἀπὸ μακρόθεν καὶ Λάζαρον ἐν ταῖς κόλποις αὐτοῦ ⁹⁾. Καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπε· πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέησόν με καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος καὶ καταψύξῃ ¹⁰⁾ τὴν γλῶσσάν μου, ὅτι ὀδυνῶμαι ¹¹⁾ ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ· εἶπε δὲ Ἀβραάμ· τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέλαβες σὺ τὰ ἀγαθὰ σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος ὁμοίως τὰ κακὰ· νῦν δὲ ὧδε παρακαλεῖται, σὺ δὲ ὀδυνᾶσαι ¹²⁾· καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις μεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλοντες διαβῆναι ἔνθεν πρὸς ὑμᾶς μὴ δύνωνται, μηδὲ οἱ ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς διαπερῶσιν ¹³⁾. Εἶπε δέ· ἐρωτῶ ¹⁴⁾ σὺν σε, πάτερ, ἵνα πέμψῃς αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ

1) Ἐνδυμα εἰς πολῦτιμον πορφυροῦν χρῶμα. 2) Πολῦτιμον μάλλινον ὑφασμα ἐξ Αἰγύπτου δι' ἐσώρρουχα. Τοιαῦτα ὑφάσματα ἦσαν προσιτὰ μόνον εἰς πολὺ πλουσίους. 3) Ἐκεῖτο παρά τὴν πύλην. 4) Πλήρης ἐλκῶν. 5) Ἐγλειφον τὰς πληγὰς. 6) Συνέβη δὲ ν' ἀποθάνῃ ὁ πτωχὸς καὶ νὰ ὀδηγηθῆ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν παράδεισον. 7) Ἀφοῦ ἐσήκωσε. 8) Βασανιζόμενος. 9) Πληστόν του. 10) Δροσίση. 11) Ὑποφέρω. 12) Τώρα δὲ ἐδῶ παρηγορεῖται, σὺ δὲ ὑποφέρεις. 13) Καὶ ἐκτός τούτου μεταξὺ μας ὑπάρχει μέγα χάσμα, ὥστε οἱ θέλοντες νὰ διαβῶσιν ἀπὸ ἐδῶ πρὸς σὰς νὰ μὴ δύνανται, μηδὲ ἀπ' ἐκεῖ νὰ ἔρχωνται πρὸς ἡμᾶς. 14) Παρακαλῶ.

πατρός μου· ἔχω γὰρ πέντε ἀδελφούς· ὅπως διαμαρτύρηται ¹⁵) αὐτοῖς, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασιλείου. Λέγει αὐτῷ Ἀβραάμ· ἔχουσι Μωϋσέα καὶ τοὺς προφήτας· ἀκουσάτωσαν αὐτῶν. Ὁ δὲ εἶπεν· οὐχί, πάτερ Ἀβραάμ, ἀλλ' ἐάν τις ἀπὸ νεκρῶν πορευθῆ ἡ πρὸς αὐτούς, μετανοήσουσιν. Εἶπε δὲ αὐτῷ· εἰ Μωϋσέως καὶ τῶν προφητῶν οὐκ ἀκούουσιν, οὐδὲ ἐάν τις ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ πεισθήσονται ¹⁶).

44. Ἡ παραβολὴ τοῦ τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου.

(Λουκ. ΙΗ', 9—14).

Εἶπε δὲ καὶ πρὸς τινὰς τοὺς πεποιθότας ἐφ' ἑαυτοῖς ὅτι εἰσι δίκαιοι, καὶ ἐξουθενοῦντας τοὺς λοιπούς, τὴν παραβολὴν ταύτην ¹). Ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν ²) προσεύξασθαι, ὁ εἰς Φαρισαῖος καὶ ὁ ἕτερος τελώνης. Ὁ Φαρισαῖος σταθεῖς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα προσήχετο ³)· ὁ Θεός ⁴), εὐχαριστῶ σοι ὅτι οὐκ εἰμι ὡς περ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων, ἄρπαγες, ἄδικοι, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης· νηστεύω δις τοῦ Σαββάτου ⁵), ἀποδεκατῶ πάντα ὅσα κτῶμαι ⁶). Καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἐστὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπάραι ⁷), ἀλλ' ἔτυπεν εἰς τὸ στήθος αὐτοῦ ⁸) λέγων· ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ ⁹). Λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιωμένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἢ ἐκεῖνος· ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται, ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται ¹⁰).

15) Διδάξῃ. 16) Ἡ παραβολὴ αὕτη διδάσκει ὅτι· ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ πρέπει νὰ εἶναι τις ἐλεήμων καὶ ἀγαθός, διότι «ἐν Ἄδου οὐκ ἔστι μετάνοια».

1) Εἶπε δὲ καὶ τὴν παραβολὴν ταύτην πρὸς τινὰς, οἱ ὅποιοι εἶχον πεποιθήσιν ὅτι εἶναι δίκαιοι· καὶ περιεφρόνουν τοὺς λοιπούς. 2) τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος. 3) Ὁ Φαρισαῖος σταθεῖς προσήχετο ταῦτα καθ' ἑαυτὸν (βηλ. οὐχὶ μεγαλοφώνως). 4) Ὁ Θεός! 5) Δις τῆς ἐβδομάδος (κατὰ Δευτέραν καὶ Πέμπτην, ὡς συνήθιζον οἱ Φαρισαῖοι). 6) Προσφέρω εἰς τὸν ναὸν τὸ δέκατον τοῦ εισοδήματός μου. 7) Νὰ σηκώσῃ. 8) Ἐκτύπη τὸ στήθος του ἐκ λύπης. 9) Ὁ Θεός, συγχώρησε ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλόν. 10) Ἐν τῇ τελευταίᾳ σιγῇ περιέχεται τὸ συμπέρασμα: Πᾶς λέγω ὅτι οὗτος ὁ τελώνης ἀπῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν του δικαιωθεὶς (συγχωρηθεὶς) παρὰ τοῦ Θεοῦ, παρὰ ἐκεῖνος ὁ Φαρισαῖος· διότι πᾶς υπερηφανεύμενος θὰ ταπεινωθῆ, ὁ δὲ ταπεινούμενος θὰ ὑψωθῆ (παρὰ τοῦ Θεοῦ).

45. Ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ Ζακχαῖος.

(Λουκᾶ ΙΘ', 1—10).

Καὶ εἰσελθὼν ¹⁾ διήρχετο τὴν Ἱεριχώ ²⁾· καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ὀνόματι Ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν ἀρχιτελώνης, καὶ οὗτος ἦν πλούσιος, καὶ ἐζήτηε ἰδεῖν τὸν Ἰησοῦν τίς ἐστι, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ ³⁾ τοῦ ὄχλου, ὅτι τῇ ἡλικίᾳ ⁴⁾ μικρὸς ἦν. Καὶ προδραμῶν ἔμπροσθεν ⁵⁾ ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν, ὅτι ἐκεῖνης ἤμελλε διέρχασθαι ⁶⁾. Καὶ ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον ⁷⁾, ἀναβλέψας ⁸⁾ ὁ Ἰησοῦς εἶδεν αὐτὸν καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν· Ζακχαῖε, σπεύσας κατάβηθι ⁹⁾· σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με μῆναι. Καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο αὐτὸν χαίρων. Καὶ ἰδόντες πάντες διεγόγγυζον λέγοντες ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῶ ἀνδρὶ εἰσηγήθε καταλῦσαι. Σταθεὶς δὲ Ζακχαῖος εἶπε πρὸς τὸν Κύριον· ἰδοὺ τὰ ἡμίση τῶν ὑπαρχόντων μου, Κύριε, δίδωμι τοῖς πτωχοῖς, καὶ εἴ τινός τι ἐσυκοφάντησα, ἀποδίδωμι τετραπλοῦν ¹⁰⁾. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς ὅτι σήμερον σωτηρία τῷ οἴκῳ τούτῳ ἐγένετο, καθότι καὶ αὐτὸς υἱὸς Ἀβραάμ ἐστιν ¹¹⁾. Ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ζητῆσαι καὶ σῶσαι τὸ ἀπολωλὸς ¹²⁾.

46. Ὁ μυστικὸς δεῖπνος.

(Ματθ. ΚϚ', 17—27).

Τῇ δὲ πρώτῃ τῶν ἀζύμων ¹⁾ προσήλθον οἱ μαθηταὶ τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες αὐτῷ, ποῦ θέλεις ἐτοιμάσωμέν σοι φαγεῖν τὸ Πά-

1) Εἰσελθὼν (εἰς τὴν πόλιν). διότι ἐν στ. 35 τοῦ προηγουμένου κεφαλαίου φέρεται: «ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίξειν αὐτὸν εἰς Ἱεριχώ». 2) Πόλις οὐχὶ μακρὰν τῆς βορείας ἀκτῆς τῆς νεκρᾶς θαλάσσης, μεταξύ Ἱεροσολύμων καὶ Ἰορδάνου. 3) Ἐνεκα. 4) Κατὰ τὸ ἀνάστημα (Πρβλ. Ματθ. Ϛ', 27). 5) Πρὸ—ἐμπροσθεν πλεονασμός—καὶ ἀφοῦ ἔτρεξεν ἔμπρός· 6) Διότι ἐπρόκειτο νὰ διέλθῃ ἐξ ἐκεῖνης. 7) Καὶ μόλις διήλθεν ἐκεῖθεν (ὁ Ἰησοῦς). 8) Ἰδὼν πρὸς τὰ ἄνω. 9) Κάτελθε ταχέως. 10) Καὶ ἐὰν ἐσυκοφάντησά τι κατὰ τινος, τὸν ἀποζημιῶ τετραπλασίως. 11) Διότι καὶ αὐτὸς εἶναι ἀπόγονος τοῦ Ἀβραάμ, δηλ. Ἰσραηλίτης, καὶ ὡς τοιοῦτος δικαιούται εἰς σωτηρίαν. 12) Διότι πρὸς τοῦτο ἦλθον, ἵνα ἀναζητήσω καὶ σῶσω τοὺς ἀπολωλότας (ἁμαρτωλοὺς) ἀνθρώπους.

1) Ἐπειδὴ κατὰ τὴν ἐορτὴν τοῦ Πάσχα οἱ Ἑβραῖοι ἔτρωγον ἀζυμα, εἰς ἀνά-
Ἐρμηνεῖα περικοπῶν τοῦ Ἐθαγγελίου Δ. Μπαλάνου 4

σχα; ²) Ὁ δὲ εἶπεν, ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν πρὸς τὸν δεῖνα, καὶ εἶπατε αὐτῷ· ὁ διδάσκαλος λέγει, ὁ καιρὸς μου ἐγγύς ἐστι ³·) πρὸς σὲ ποιῶ τὸ Πάσχα ⁴) μετὰ τῶν μαθητῶν μου. Καὶ ἐποίησαν οἱ μαθηταὶ ὡς συνέταξεν ⁵) αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἠτοιμάσαν τὸ Πάσχα.

Ὁ Φίλας δὲ γενομένης ⁶) ἀνέκειτο ⁷) μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν εἶπεν· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ⁸), ὅτι εἰς ἕξ ὑμῶν παραδώσει με. Καὶ λυπούμενοι σφόδρα ἤρξαντο λέγειν αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν, μήτι ἐγὼ εἰμι, κύριε; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ τρυβλίῳ ⁹) τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει ¹⁰), καθὼς γέγραπται ¹¹) περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ ¹²) δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται· καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος ¹³). Ἀποκριθεὶς δὲ Ἰούδας, ὁ παραδίδους αὐτόν, εἶπε, μήτι ἐγὼ εἰμι βραβδί; λέγει αὐτῷ, οὐ εἶπας ¹⁴).

Ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς τὸν ἄρτον καὶ εὐλογήσας ἔκλασε ¹⁵) καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς καὶ εἶπε· λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον καὶ εὐχαριστήσας ¹⁶) ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων· πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης ¹⁷), τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν ¹⁸).

μνησιν τῆς ἐσπευσμένης φυγῆς ἐξ Αἰγύπτου, ἡ ἑορτὴ τοῦ Πάσχα, διακροῦσα μίαν ἑβδομάδα, ἐλέγετο καὶ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων· ὥστε πρώτη τῶν ἀζύμων εἶναι ἡ πρώτη ἡμέρα τοῦ Πάσχα. 2) Τρώγειν τὸ Πάσχα=τρώγειν τὸν πασχαλίον ἄμνον· συνήθειον δ' οἱ Ἑβραῖοι κατὰ τὸ Πάσχα νὰ τρώγῃσιν ἄμνον, εἰς συμβολισμὸν τοῦ ὅτι χριστιαντεὶς τὰς θύρας τῶν δι' αἵματος ἄμνου ἐσφῆθησαν. 3) Πλησιάζει ὁ καιρὸς τοῦ θανάτου μου. 4) Παρ' ἐσοῦ θέλω νὰ ἑορτάσω τὸ Πάσχα. 5) Διέταξεν. 6) Ὅταν ἐβράδυσεν. 7) Συνέτρωγεν. 8) Ἀληθῶς σὰς λέγω. 9) Τρυβλίον=πινάκιον. 10) Ὑπάγει (πρὸς θάνατον). 11) Τὸ λαλεῖν· ὅπως εἶναι γραφτό. 12) Ἀλλοίμονον. 13) Θὰ ἦτο προτιμότερον δι' αὐτόν, ἐὰν δὲν ἐγεννᾶτο ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. 14) Ναί. 15) Ἐκοψεν εἰς τεμάχια. 16) (Τὸν Θεόν). 17) Οἱ Ἑβραῖοι εἶχον τὴν συνήθειαν εἰς ἐπισφράγισην γενομένης συμφωνίας νὰ θυσιάζωσι ζῆφον· ὁ Σωτὴρ λέγει ὅτι τὴν καινὴν διαθήκην, ἦτοι τὴν νέαν συμφωνίαν μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου, ἐπισφραγίζει αὐτὸ τὸ χυνόμενον αἷμά του· ἦτοι· τοῦτο εἶναι τὸ αἷμά μου, τὸ ἐπισφραγίζον τὴν νέαν συμφωνίαν μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. 18) Τὸ ὅσοιον χύνεται ὑπὲρ πολλῶν (πιστευόντων), ἵνα συγχωρηθῶσιν αἱ ἁμαρτίαι των.

Δ' ΤΑ ΠΑΘΗ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ

47. Ὁ Ἰησοῦς προσεύχεται ἐν Γεθσημανῇ.

(Ματθ. Κς', 36—46).

Τότε ¹⁾ ἔρχεται μετ' αὐτῶν ²⁾ ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον ³⁾ λεγόμενον Γεθσημανῇ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς· καθίσατε αὐτοῦ ⁴⁾ ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι ἐκεῖ. Καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς Ζεβεδαίου ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν ⁵⁾. Τότε λέγει αὐτοῖς· περιλυπὸς ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου ⁶⁾· μείνατε ὧδε καὶ γρηγορεῖτε ⁷⁾ μετ' ἐμοῦ. Καὶ προσελθὼν μικρὸν ⁸⁾ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ ⁹⁾ προσευχόμενος καὶ λέγων· πάτερ μου, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ ¹⁰⁾. Καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας ¹¹⁾, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ· οὕτως οὐκ ἐσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσεέλθῃτε εἰς πειρασμόν· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής ¹²⁾. Πάλιν ἐκ δευτέρου ἀπελθὼν προσηύξατο λέγων· πάτερ μου, εἰ οὐ δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν μὴ αὐτὸ πίνω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου ¹³⁾. Καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι ¹⁴⁾.

1) Μετὰ τὸν μυστικὸν δεῖπνον. 2) Τῶν μαθητῶν του. 3) Ἀγρόν. 4) Ἐδῶ. 5) Νὰ στενοχωρῆται. 6) Θανασίμως. 7) Ἀγρυπνεῖτε. 8) Ἀφοῦ προυχώρησέν ὀλίγον. 9) Ὑπτιος. 10) Πάτερ μου, ἂν εἶναι δυνατόν, ἄς παρέλθῃ ἀπ' ἐμοῦ τὸ πικρὸν τοῦτο ποτήριον, δηλ. ἡ λύπη αὐτῆ τοῦ θανάτου. Πλὴν ἄς μὴ γίνῃ ὡς θέλω ἐγὼ, ἀλλ' ὡς σύ. 11) Νὰ κοιμῶνται. 12) Τοιοιουτρόπως δὲν ἠδυνήθητε μίαν ὥραν ν' ἀγρυπνήσητε μετ' ἐμοῦ; Ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε, διὰ νὰ μὴ πειρασθῆτε ὑπὸ τῆς κακίας· τὸ μὲν πνεῦμά σας εἶναι πρόθυμον πρὸς με· τὸ σῶμά σας ὁμως εἶναι ἀσθενές (καὶ δὲν ἀντέχει εἰς αὔπνιαν καὶ κακουχίαν). Δηλαδή γνωρίζω ὅτι εἰσθε ἀφωσιωμένοι πρὸς με πνευματικῶς, ἀλλὰ νικήσατε τὴν ἀσθενείαν τοῦ σώματος καὶ ἄς μὴ σὰς καταλάβῃ ὁ ὕπνος τὰς πονηρὰς ταύτας στιγμὰς, καὶ μὴ με ἐγκαταλείψητε. 13) Πάτερ μου, ἐὰν ἡ πικρία αὐτῆ δὲν δύναται νὰ παρέλθῃ ἀπ' ἐμοῦ χωρὶς νὰ ὑποστῶ ταύτην, ἄς γίνῃ τὸ θέλημά σου, δηλ. ἄς τὴν ὑποστῶ. 14) Βα-

Καὶ ἀφείς αὐτοὺς ἀπελθὼν πάλιν προσηύξατο ἐκ τρίτου τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. Τότε ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ καὶ λέγει αὐτοῖς· καθεύθετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε¹⁵⁾. ἰδοὺ ἤγγικεν ἡ ὥρα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου¹⁶⁾ παραδίδεται εἰς χεῖρας ἀμαρτωλῶν· ἐγείρεσθε ἄγωμεν· ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με.

48. Ἡ σύλληψις τοῦ Ἰησοῦ ἐν Γεθσημανῆ.

(Ματθ. Κς', 47—56).

Καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος¹⁾ ἰδοὺ Ἰούδας, εἰς τῶν δώδεκα, ἦλθε, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος²⁾ πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ³⁾. Ὁ δὲ παραδιδούς αὐτὸν ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον⁴⁾ λέγων· ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι· κρατήσατε⁵⁾ αὐτόν. Καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ εἶπε· χαῖρε, ῥαββί⁶⁾, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· ἑταῖρε, ἐφ' ᾧ πάρει⁷⁾; Τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Καὶ ἰδοὺ εἰς τῶν μετὰ Ἰησοῦ⁸⁾ ἐκτείνας τὴν χεῖρα ἀπέσπασε⁹⁾ τὴν μάχαιραν αὐτοῦ, καὶ πατάξας¹⁰⁾ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως¹¹⁾ ἀφείλεν¹²⁾ αὐτοῦ τὸ ὠτίον. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἀπόστρεψόν¹³⁾ σου τὴν μάχαιραν εἰς τὸν τόπον αὐτῆς· πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μάχαιραν ἐν μαχαίρᾳ ἀπολοῦνται¹⁴⁾. Ἡ δοκεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα λεγεῶνας ἀγγέλων; πῶς οὖν πληρωθῶ-

ρεις (ἐκ τοῦ ὕπνου). 15) Ἄς κοιμᾶσθε εἰς τὸ ἐξῆς καὶ ἄς ἀναπαύεσθε. Τοῦτο εἶπεν ὁ Ἰησοῦς μετὰ τινος πικρᾶς εἰρωνείας. 16) Ὁ Σωτὴρ ὁμιλῶν περὶ ἑαυτοῦ, ἐκ ταπεινοφροσύνης, ἐπειδὴ ἦτο καὶ ἄνθρωπος, καλεῖ ἑαυτόν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἦτο ἄνθρωπον.

1) Τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τοὺς μαθητὰς. 2) Πλήθος. 3) (προσερχόμενοι). 4) Ὁ δὲ προσδότης ἔδωκεν εἰς τοὺς μετ' αὐτοῦ σημεῖον, δι' οὗ θὰ ἀνεγνώριζον ποῖον ἔπρεπε νὰ συλλάβωσι. 5) Συλλάβετε. 6) Διδάσκαλε. 7) Ἐφ' ᾧ (σκοπῶ) πάρει; = Φίλε, πρὸς τί ἔρχεσαι; 8) Ὁ Πέτρος. 9) Ἐξέβαλε τῆς θήκης. 10) Ἀφοῦ ἐκτύπησε. 11) Ὁ δοῦλος ὠνομάζετο Μάλχος. 12) Ἀφήρσεν, ἀπέκοψεν. 13) Ἐπανάφερε. 14) Διότι πάντες οἱ μεταχειριζόμενοι μάχαιραν κατὰ τοῦ ἄλλου διὰ μαχαίρας θὰ κατα-

σιν αἱ γραφαὶ ὅτι οὕτω δεῖ γενέσθαι¹⁵⁾; Ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις ὡς ἐπὶ ληστήν¹⁶⁾ ἐξήλθετε μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων συλλαβεῖν με; καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς¹⁷⁾ ἐκαθεζόμεν διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. Τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν προφητῶν¹⁸⁾. Τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον.

19. Ὁ Ἰησοῦς πρὸ τοῦ Ἄννα καὶ ἡ ἄρνησις τοῦ Πέτρου.

(Ἰωάν. ΙΗ', 12—27).

Ἡ οὖν σπεῖρα¹⁾ καὶ ὁ χιλιάρχος²⁾ καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων συνέλαβον τὸν Ἰησοῦν καὶ ἔδησαν³⁾ αὐτόν, καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν πρὸς Ἄνναν⁴⁾ πρῶτον ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ Καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου. Ἦν δὲ Καϊάφας ὁ συμβουλευσας τοῖς Ἰουδαίοις ὅτι συμφέρεῖ ἓνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Ἠκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητής⁵⁾. Ὁ δὲ μαθητής ἐκείνος ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισηλθε τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλήν τοῦ ἀρχιερέως. Ὁ δὲ Πέτρος εἰστήκει πρὸς τῇ θύρᾳ ἔξω. Ἐξήλθεν οὖν ὁ μαθητής ὁ ἄλλος, ὃς ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπε τῇ θυρωρῷ, καὶ εἰσήγαγε τὸν Πέτρον. Λέγει οὖν ἡ παιδίσκη ἡ θυρωρὸς τῷ Πέτρῳ μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ τοῦ ἀνθρώπου τούτου; λέγει ἐκείνος οὐκ εἰμί. Εἰστήκεισαν δὲ οἱ δούλοι καὶ οἱ ὑπηρέται ἀνθρακίαν πεποιηκότες⁶⁾, ὅτι ψυχὸς ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο ἦν δὲ μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος ἐστὼς καὶ θερμαινόμενος. Ὁ

στραφῶσι. 15) Ἡ νομίζεις ὅτι δὲν δύναμαι νὰ παρακαλέσω τὸν πατέρα μου καὶ νὰ μοῦ παρουσιάσῃ περισσότερα ἀπὸ 12 τάγματα ἀγγέλων; Πῶς λοιπὸν (ἐὰν δὲν συνέβαινον ταῦτα) θὰ ἐξεπληροῦντο αἱ ἐν τῇ Γραφῇ προφητεῖαι, αἱ ἵποισι ἀναφέρουσιν ὅτι οὕτω πρέπει νὰ γίνῃ; 16) Ὡς ἐὰν ἡμῖν ληστής. 17) Πλησίον σας. 18) Ἡ σύλληψις ὁμοῦς ἐγένετο ὡς ἐγίνετο, διὰ νὰ ἐκπληρωθῶσιν ὅσα προείπον οἱ προφήται περὶ τοῦ πάθους τοῦ Σωτήρος.

1) Στρατιωτικὸν σῶμα. 2) Προϊστάμενος χιλίων στρατιωτῶν. 3) Ἔδεσαν. 4) Ἦτο ἀρχιερεὺς τοῦ προηγουμένου ἔτους. 5) Ὁ Ἰωάννης. 6) Οἱ ἵποισι εἶχον ἀνά-

οὖν ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ἐγὼ παρρησίᾳ⁷⁾ ἐλάλησα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ⁸⁾ καὶ ἐν τῷ ἱερῷ⁹⁾, ὅπου πάντοτε οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν· τί με ἐπερωτᾶς; ἐπερώτησον τοὺς ἀκηκοῦτας τί ἐλάλησα αὐτοῖς· ἴδε οὗτοι οἶδασιν ἃ εἶπον ἐγώ. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντος εἰς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκῶς¹⁰⁾ ἔδωκε βράπισμα¹¹⁾ τῷ Ἰησοῦ εἰπών· οὕτως ἀποκρίνη τῷ ἀρχιερεῖ; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέρεις; Ἀπέστειλεν αὐτὸν ὁ Ἄννας δεδεμένον πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα. Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος ἐστὼς καὶ θερμαινόμενος· εἶπον οὖν αὐτῷ· μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; ἠρνῆσατο ἐκεῖνος καὶ εἶπεν· οὐκ εἰμί. Λέγει εἰς ἐκ τῶν δούλων τοῦ ἀρχιερέως, συγγενῆς ὢν οὗ ἀπέκοψε Πέτρος τὸ ὠτίον· οὐκ ἐγὼ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ; πάλιν οὖν ἠρνῆσατο ὁ Πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησεν¹²⁾.

50. Ὁ Ἰησοῦς πρὸ τοῦ Καϊάφ.

(Ματθ. Κς', 57 — 68).

Οἱ δὲ κρατήσαντες¹⁾ τὸν Ἰησοῦν ἀπήγαγον²⁾ πρὸς Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς³⁾ καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. Ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως, καὶ εἰσελθὼν ἔσω ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπηρετῶν ἰδεῖν τὸ τέλος. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ τὸ συνέδριον ὅλον⁴⁾ ἐζήτησαν ψευδομαρτυρίαν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ⁵⁾,

ψει φωτιά. 7) Δημοσίᾳ. 8) Συναγωγῇ ἐλέγοντο οἱ τόποι, ἔνθα συνηθρίζοντο οἱ Ἑβραῖοι πρὸς ἐκτέλεσιν προσευχῶν καὶ ἀκράσιον τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ ἐρμηνείας αὐτῆς. 9) Τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος. 10) Παριστάμενος. 11) Ἴνα γίνῃ ἀρεστός τῷ κυρίῳ του. 12) Καθὼς εἶχε προείπει τοῦτο ὁ Σωτὴρ τῷ Πέτρῳ.

1) Οἱ δὲ στρατιῶται ἀφοῦ συνέλαβον. 2) Ὁδήγησαν. 3) Οὕτως ἐλέγοντο οἱ ἐρμηνευταὶ τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου. 4) Τὸ μέγα συνέδριον τῶν Ἱεροσολύμων ἀπετελεῖτο ἐξ 71 μελῶν, ἀρχιερέων, πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων· τοῦτο ἀπεφαίνετο περὶ τῶν μεγάλων θρησκευτικῶν ζητημάτων. 5) Κατὰ τὸν ἐβραϊκὸν νόμον, ἵνα στηριχθῇ

ὅπως θανατώσωσιν αὐτόν, καὶ οὐχ εὔρον· καὶ πολλῶν ψευδομαρτύρων προσελθόντων, οὐχ εὔρον. Ὑστερον δὲ προσελθόντες δύο ψευδομάρτυρες εἶπον· οὗτος ἔφη, δύναμαι καταλύσαι τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν οἰκοδομησαί αὐτόν⁶⁾. Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ· οὐδὲν ἀποκρίνη; τί οὗτοι σου καταμαρτυροῦσιν⁷⁾; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἀρχιερεὺς εἶπεν αὐτῷ· ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος⁸⁾, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· σὺ εἶπας· πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ⁹⁾. Τότε ὁ ἀρχιερεὺς διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ¹⁰⁾ λέγων ὅτι ἐβλασφήμησε· τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; ἶδε νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ· τί ὑμῖν δοκεῖ¹¹⁾; Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον· ἔνοχος θανάτου ἐστί. Τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐκολάφισαν¹²⁾ αὐτόν, οἱ δὲ ἐρράπισαν λέγοντες· προφήτευσον ἡμῖν, Χριστέ, τίς ἐστιν ὁ παῖσας σε¹³⁾;

κατηγορία, ἔπρεπε δύο μάρτυρες νὰ καταθέσωσι τὰ αὐτά. 6) Ὑστερον δὲ ἐλθόντες πρὸ τοῦ συνεδρίου δύο ψευδομάρτυρες εἶπον· οὗτος (ὁ Ἰησοῦς) εἶπε· δύναμαι νὰ κρημνίσω τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐντὸς 3 ἡμερῶν νὰ οἰκοδομήσω αὐτόν. Ἡ τοιαύτη κατηγορία ἐπέφερε τὴν ὀργὴν τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, διότι ὁ ναὸς οὗτος, οἰκοδομούμενος ἐπὶ 46 ἔτη, ἦτο τὸ ἱερόν τῶν Ἑβραίων, ἔνθα κατὰ τὴν ἀντιληψίν των κατέκειτο ὁ Θεός. Ὁ Ἰησοῦς λέγων τὴν βῆσιν ταύτην ἐνόησε τὴν τριήμερον ταφήν καὶ ἀνάστασιν τοῦ σώματός του, τὸ ὅποιον ἦτο ναὸς τοῦ Θεοῦ, ὡς κατοικητήριον τῆς Θεότητος. Ὡστε οἱ παρουσιασθέντες μάρτυρες, καίτοι ἔλαγον περὶ τοῦ Ἰησοῦ λόγους, τοὺς ἐποίους πράγματι εἶπεν, ἦσαν ψευδομάρτυρες, διότι διέστρεφον τὴν ἔννοιαν τῶν λόγων του. 7) Τί οὗτοι μαρτυροῦσιν ἐναντίον σου; 8) Σὲ ἐξορκίζω εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ζῶντος Θεοῦ. 9) Σὺ εἶπας—Ναί, ἐγὼ εἶμαι (τὸ «σὺ εἶπας» εἶναι ἐπιβεβαιωτικὴ ἔκφρασις, καθ' ἑβραϊκὸν ἰδιωτισμόν)· ἀλλὰ σὰς λέγω ἀπὸ τοῦ νῦν θὰ ἴδετε ἐμὲ καθήμενον εἰς τὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. 10) Ἐσχίσε τὰ ἐνδύματά του· ἐνδείξει μεγάλης ἀγανακτήσεως, διότι τοὺς λόγους τούτους τοῦ Σωτῆρος, οἰκαιοποιουμένου θεῖαν δύναμιν, ἐθεώρησεν ὡς βλασφημίαν. 11) Τί νομίζετε; 12) Ἐκτύπησαν. 13) Ποῖος σὲ ἐκτύπησε;

31. Ὁ Ἰησοῦς πρὸ τοῦ Πιλάτου.

(Μαθ. ΚΖ', 1—2 καὶ 11—32).

Πρωίως δὲ γενομένης¹⁾ συμβούλιον ἔλαβον²⁾ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὥστε θανατώσαι αὐτόν· καὶ δήσαντες³⁾ αὐτόν ἀπήγαγον καὶ παρέδωκαν αὐτόν Ποντίῳ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι⁴⁾.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ ἡγεμόνος· καὶ ἐπηρώτησεν αὐτόν ὁ ἡγεμὼν λέγων· σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ· σὺ λέγεις. Καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖσθαι αὐτόν⁵⁾ ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Τότε λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος· οὐκ ἀκούεις πόσα σοὺ καταμαρτυροῦσι; καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἐν ῥῆμα, ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν. Κατὰ δὲ ἑορτὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἓνα τῷ ὄχλῳ δέσμιον, ὃν ᾔθελον⁶⁾. Εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίσημον⁷⁾ λεγόμενον Βαραββᾶν. Συνηγμένων οὖν αὐτῶν⁸⁾ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· τίνα θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν; Βαραββᾶν ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; ᾗδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν αὐτόν⁹⁾. Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος¹⁰⁾ ἀπέστειλε πρὸς αὐτόν ἡ γυνὴ αὐτοῦ λέγουσα· μηδὲν σοι καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ¹¹⁾· πολλὰ γὰρ ἔπαθον σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι ἔπεισαν τοὺς

1) Τῆς Περικλειεῆς. 2) Συνεσκέψθησαν. 3) Ἀφοῦ ἔδρασαν. 4) Τὴν περὶ τοῦ Ἰησοῦ καταδικαστικὴν ἀπόφασιν τοῦ Καϊάφα εἶδε· νὰ ἐπικυρώσῃ ἡ πολιτικὴ ἐξουσία. Ἀντιπρόσωπος δὲ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἐν Παλαιστίνῃ ἦτο τότε ὁ ἐπίτροπος ἢ ἡγεμὼν Πόντιος Πιλάτος, ἐδρεύων συνήθως ἐν Καισαρείᾳ, ἀλλ' ἔνεκα τῆς ἑορτῆς κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐν Ἱερουσαλήμ. 5) Ἐνῶ κατηγορεῖτο οὗτος. 6) Καθ' ἐκάστην δ' ἑορτὴν τοῦ Πάσχα συνήθιζεν ὁ ἡγεμὼν ν' ἀπολύῃ ἓνα δέσμιον εἰς τὸν ὄχλον, ἐκείνον τὸν ὅποιον ᾔθελεν οὗτος (ὁ ὄχλος). 7) Διάσημον. 8) Ἐνῶ δ' ὁ ὄχλος ἦτο συνηθροισμένος. 9) Διότι ἐγνώριζεν ὅτι παρέδωκαν αὐτόν ἐκ φθόνου, καὶ διὰ τοῦτο ἠλιπίζεν ὅτι μεταξύ τῶν δύο ὁ λαὸς θὰ προετίμα τὴν ἀθώωσιν τοῦ Ἰησοῦ, καθ' οὗ δὲν εἶχε σοβαροῦς λόγους, ἢ τοῦ Βαραββᾶ, τοῦ διαβοήτου ἐκείνου κακούργου. 10) Ἐπὶ τῆς δικαστικῆς καθέδρας. 11) (γενέσθω) = Ἄς μὴ συμβῇ μηδὲν μεταξύ σοῦ καὶ τοῦ δικαίου ἐκείνου. Μὴ κάμῃς, δηλαδὴ εἰς αὐτόν, οὐδὲν κακόν.

ὄχλους, ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπολέσωσιν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν εἶπεν αὐτοῖς· τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; οἱ δὲ εἶπον· Βαραββᾶν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν; λέγουσιν αὐτῷ πάντες· σταυρωθήτω. Ὁ δὲ ἡγεμὼν ἔφη· τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς ἔκραζον λέγοντες· σταυρωθήτω. Ἴδὼν δὲ ὁ Πιλάτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θύρυβος γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπέναντι τοῦ ὄχλου²⁾ λέγων· ἄθῳός εἰμι ἀπὸ τοῦ αἵματος¹³⁾ τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ἔψεσθε¹⁴⁾. Καὶ ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς εἶπε· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν¹⁵⁾. Τότε ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας¹⁶⁾ παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ.

32. Ἡ σταύρωσις καὶ ἡ θανάτῳ τοῦ Σωτήρος.

— (Ματθ. ΚΖ', 33—56).

Καὶ ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον Γολγοθᾶ, ὃ ἐστὶ λεγόμενος¹⁾ κρανίου τόπος²⁾, ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν ὄξος μετὰ χολῆς μεμιγμένον· καὶ γευσάμενος οὐκ ἤθελε πιεῖν³⁾. Σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν διεμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ βαλόντες κλήρον⁴⁾, καὶ καθήμενοι ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. Καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν⁵⁾ αὐτοῦ γεγραμμένην· οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λησταί, εἷς ἐκ δεξιῶν καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων. Οἱ δὲ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν κινῶντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν

12) Συμβολικὴ παράστασις, κατ' ἰουδαϊκὴν συνήθειαν, εἰς ἐνδειξὴν ἀθωότητος. 13) Διὰ τὸ χυνόμενον αἷμα. 14) Σεῖς θὰ ἴδετε (τὰς συνεπειὰς τῆς πράξεώς σας) δηλ. σεῖς θὰ λάβετε τὰ ἀντίποινα τῆς πράξεώς σας. 15) Ἡ εὐθύνη διὰ τὸ χυνόμενον αἷμα αὐτοῦ ἄς πέσῃ ἐφ' ἡμῶν καὶ ἐπὶ τῶν τέκνων μας. 16) Ἀφοῦ ἐμαστίγησεν δηλ. εἰστάξε νὰ μαστιγώσωσιν.

1) Τὸ ὅποσον ἐρμηνεύεται. 2) Πιθανῶς διότι ὁ τόπος εἶχε σχῆμα κρανίου· ἐκεῖ ἐξετελοῦντο αἱ θανατικαὶ ἐκτελέσεις. 3) Ἐνεκα τῆς κακῆς του γεύσεως. 4) Διεμοιράσθησαν (οἱ στρατιῶται) τὰ ἐνδύματά του διὰ κλήρου. 5) Τῆς καταδίκης.

καὶ λέγοντες· ὁ καταλύων⁶⁾ τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σεαυτὸν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ Θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. Ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαΐζοντες μετὰ τῶν γραμματέων καὶ πρεσβυτέρων ἔλεγον· ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι· εἰ βασιλεὺς Ἰσραήλ ἐστι, καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ· πέποιθεν ἐπὶ τὸν Θεόν, ῥυσάσθω νῦν αὐτόν, εἰ θέλει αὐτόν· εἶπε γὰρ ὅτι Θεοῦ εἰμι υἱός⁷⁾ τὸ δ' αὐτὸ καὶ οἱ λησται οἱ συσταυρωθέντες αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν.

Ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας⁸⁾ σκότος ἐγένετο ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης⁹⁾· περὶ δὲ τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνεβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλη λέγων¹⁰⁾· ἡλί ἡλί, λαμὰ σαβαχθανί; τοῦτ' ἐστι, Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; Τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἐστώτων¹¹⁾ ἀκούσαντες ἔλεγον ὅτι Ἥλιαν φωνεῖ οὗτος. Καὶ εὐθέως δραμῶν εἰς ἕξ αὐτῶν καὶ λαβῶν σπόγγον, πλήσας τε ὄξους¹²⁾ καὶ περιθεὶς καλάμῳ¹³⁾ ἐπότιζεν αὐτόν¹⁴⁾. Οἱ δὲ λοιποὶ ἔλεγον· ἄφες ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἥλιος σώσων αὐτόν· ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ μεγάλῃ ἀφήκε τὸ πνεῦμα¹⁵⁾. Καὶ ἰδοὺ τὸ καταπέτασμα¹⁶⁾ τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω, καὶ ἡ γῆ ἐσεισθη καὶ αἱ πέτραι ἐσχίσθησαν, καὶ τὰ μνημεῖα ἀνεψύχθησαν καὶ πολλὰ σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων¹⁷⁾ ἠγέρθη, καὶ ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐτοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν¹⁸⁾

6) Ὁ λέγων ὅτι δύνασαι νὰ καταλύσῃς (κρημνίσῃς). 7) (Λέγει ὅτι) ἔχει πεποίθησιν εἰς τὸν Θεόν ὡς σώσει λοιπὸν αὐτὸν (ὁ Θεός), ἐάν τὸν ἀγαπᾷ· διότι εἶπεν (ὁ Ἰησοῦς) ὅτι εἰμι Θεοῦ υἱός. 8) Μεσημβρία· διότι ἡ ἀρχὴ τῆς ἑβραϊκῆς ἡμέρας ἦτο ἡ ἕκτη πρωινή. 9) Τρίτη μ. μ. 10) Εἰς τὴν τότε ἐμιλουμένην ὑπὸ τῶν Ἑβραίων ἀραμαϊκῆν γλῶσσαν. 11) Ἐκ παρεξηγήσεως. 12) Ὅξος ἐνταῦθα ἐννοεῖται ὁ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων στρατιωτῶν πινόμενος οἶνος (πόσσα). 13) Καὶ ἀφοῦ προσέδεσεν αὐτόν εἰς κάλαμον, ἵνα φθάσῃ μέχρι τοῦ ἐσταυρωμένου. 14) Ἐπότισαν δ' αὐτόν, διότι, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, ὁ Σωτὴρ εἶπε διψῶ (Ἰω. 10', 28) 15) Οἱ τελευταῖοι λόγοι τοῦ Σωτῆρος ἦσαν: «Πάτερ, εἰς χεῖράς σου παραθήσομαι· ὁ πνεῦμά μου» (Λουκ. ΚΓ', 46) καὶ κατόπιν «Τετέλεστοι» (Ἰω. 10', 30). 16) Τὸ προτὺ ἁγίου τῶν ἁγίων. 17) Εὐσεβῶν. 18) Ἡ Ἱερουσαλήμ, ἕνεκα τοῦ ἐκεῖ ὑπάρ-

καὶ ἐνεφανίσθησαν πολλοῖς. Ὁ δὲ ἑκατόνταρχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμόν καὶ τὰ γενόμενα ἐφοβήθησαν σφόδρα λέγοντες· ἀληθῶς Θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. Ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖκες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἰτινες ἠκολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας διακονοῦσαι αὐτῷ· ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ¹⁹⁾, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ μητέρα²⁰⁾ καὶ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου²¹⁾.

53. Ἡ ταφή καὶ ἡ ἀσφάλισις τοῦ τάφου τοῦ Σωτήρος

(Ματθ. ΚΖ', 57—66).

Ὁψίας δὲ γενομένης¹⁾ ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἀριμαθαίας²⁾, τοῦνομα Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθήτευσεν τῷ Ἰησοῦ· οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ ἠτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ³⁾. Τότε ὁ Πιλάτος ἐκέλευσε ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. Καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ, καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλατόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ⁴⁾, καὶ προσκυλίσας λίθον μέγαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου ἀπῆλθεν. Ἦν δὲ ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία⁵⁾, καθήμεναι ἀπέναντι τοῦ τάφου.

Τῇ δὲ ἐπαύριον, ἣτις ἐστὶ μετὰ τὴν Παρασκευὴν⁶⁾, συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον λέγοντες· κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος⁷⁾ εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι. Κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ νυκτός, κλέψωσιν αὐτὸν καὶ εἴπωσι τῷ λαῷ, ἡγέρθη ἀπὸ τῶν νε-

χοντος νου τοῦ Σολομῶντος. 19) Ἡ ἐκ τῆς κόμης τῶν Μαγδάλων καταγομένη.

20) Αὕτη ἦτο σύζυγος τοῦ Κλωπᾶ. 21) Ἡ Σαλώμη, μήτηρ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου.

1) Μόλις δὲ ἐβράδυσεν. 2) Πόλις τῆς Παλαιστίνης. 3) Πρὸς ταφήν. 4) Εἰς τὸν βράχον. 5) Ἡ ἀνωτέρω ἀναφερομένη μήτηρ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ. 6) Ἦτοι τὸ σάββατον. 7) Ὁ ἀπατεών. 8) Καὶ αὐτὸ τὸ πάθημα (γὰ ἀναστηθῆ) θά εἶναι φοβερώ-

κρῶν· καὶ ἔσται ἡ ἐσχάτη πλάνη χειρῶν τῆς πρώτης⁸⁾). Ἔφη αὐτοῖς ὁ Πιλάτος· ἔχετε κουστωδία· ὑπάγετε, ἀσφαλίσασθε ὡς οἴδατε⁹⁾. Οἱ δὲ πορευθέντες ἠσφάλισαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ τῆς κουστωδίας.

34. Ἡ ἀνάστασις τοῦ Σωτῆρος.

(Ματθ. ΚΗ', 1—10).

Ὅψι δὲ σαββάτων, τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων¹⁾), ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν τάφον. Καὶ ἰδοὺ σεισμὸς ἐγένετο μέγας· ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβάς ἐξ οὐρανοῦ προσελθὼν ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. Ἦν δὲ ἡ ἰδέα²⁾ αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών. Ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθησαν οἱ τηροῦντες³⁾ καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπε ταῖς γυναῖξί· μὴ φοβεῖσθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζητεῖτε· οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γὰρ καθὼς εἶπε. Δεῦτε ἴδετε τὸν τόπον, ὅπου ἔκειτο ὁ Κύριος. Καὶ ταχὺ πορευθεῖσαι εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ὅτι ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν⁴⁾· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε· ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν. Καὶ ἐξεληθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης ἔδραμον ἀπαγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. Ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπαγγεῖλαι τοῖς

τερον τοῦ πρώτου (τοῦ ὅτι δηλ. ὁ Ἰησοῦς ἐπιστεύθη ὡς ὁ Μεσσίας). 9) Ἐχετε φρουρά· ὑπάγετε ἀσφαλίσατε (τὸν τάφον), ὅπως γνωρίζετε.

1) Ἡ λέξις σάββατον σημαίνει οὐ μόνον τὴν ἡμέραν τοῦ σαββάτου, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐβδομάδα· μία σαββάτων εἶναι ἡ πρώτη ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος, ἡ καθ' ἡμᾶς Κυριακή. Δηλ. Ἀργὰ τὸ σάββατον, ὅταν ἐξημέρωνεν ἡ Κυριακή. 2) Ὅψις. 3) Ἐκ τοῦ φόβου των δὲ ἐταράχθησαν οἱ φύλακες. 4) Προπορεύεται ὑμῶν εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν αὐταῖς λέγων·
χαίρετε. Αἱ δὲ προσελθοῦσαι ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺς πόδας καὶ
προσεκύνησαν αὐτῷ. Τότε λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· μὴ φοβεῖσθε·
ὑπάγετε ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν
Γαλιλαίαν, κακεῖ με ὄψονται.

Τ Ε Λ Ο Σ

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Πρόλογος	σελ. 3
Εἰσαγωγή	» 5
Ὁ Χάρτης τῆς Παλαιστίνης	» 7
 Α') Ὁ ἰδιωτικὸς βίος τοῦ Σωτῆρος.	
1) Ἡ γέννησις τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ	» 9
2) Ἡ προσκύνησις τῶν μάγων	» 10
3) Ὁ Ἰωσήφ μετὰ τῆς Παρθένου καὶ τοῦ Ἰησοῦ ἐγκαθίστανται ἐν Ναζαρέτ	» 12
4) Ὁ Ἰησοῦς δωδεκαετῆς ἐν τῷ ναῶ	» 13
5) Ἡ βάπτισις τοῦ Σωτῆρος	» 14
 Β') Οἱ μαθηταὶ καὶ τὰ θαύματα τοῦ Σωτῆρος.	
6) Ἡ κλήσις τῶν πρώτων ἀποστόλων	» 15
7) Τὰ ὀνόματα τῶν 12 ἀποστόλων	» 15
8) Τὸ ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας θαῦμα	» 16
9) Ἡ θεραπεία τοῦ δούλου τοῦ ἑκατοντάρχου	» 17
10) Ἡ θεραπεία τῶν δύο τυφλῶν	» 18
11) Ὁ χορτασμὸς τῶν πεντακισχίλιων	» 18
12) Ἡ ἀνάστασις τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας ἐν Ναὶν	» 19
 Γ') Ἡ διδασκαλία τοῦ Σωτῆρος.	
α') Ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους ὄμιλία.	
13) Οἱ μακαρισμοὶ	» 20
14) Ὁ Ἰησοῦς παραβάλλει τοὺς μαθητάς του πρὸς ἄλλας, πρὸς τὸν ἥλιον, πρὸς πόλιν ἐπὶ λόφου, πρὸς λύχνον	» 21
15) Σχέσις τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῆς Παλαιᾶς	

Διαθήκης	Σελ. 22
16) Περὶ φόνου καὶ διαλλαγῆς	» 23
17) Περὶ ὄρκου	» 23
18) Περὶ ἐκδικήσεως καὶ ἀνεξικακίας	» 24
19) Περὶ ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον	» 25
20) Περὶ ἐλεημοσύνης	» 25
21) Περὶ προσευχῆς	» 26
22) Ἡ Κυριακὴ προσευχή	» 27
23) Περὶ νηστείας	» 28
24) Περὶ κατακρίσεως καὶ περὶ κηρύξεως τοῦ Εὐαγγελίου	» 28
25) Περὶ αἰτήσεως καὶ περὶ τοῦ κανόνος τῆς συμπεριφορᾶς πρὸς τὸν πλησίον	» 29
26) Αἱ δύο πύλαι καὶ ὁδοί. Περὶ ψευδοπροφητῶν	» 30
27) Περὶ εἰσόδου εἰς τὸν παράδεισον	» 30
28) Περὶ σταθερᾶς καὶ ἀσταθοῦς πίστεως. Ἡ ἐντύπωσις ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὁμιλίας	» 31

β') Παραβολαὶ καὶ λοιπαὶ διδασκαλίαι.

29) Ἡ παραβολὴ τοῦ σπορέως	» 32
30) Ἡ παραβολὴ τοῦ κόκκου τοῦ σινάπεως	» 33
31) Ἡ παραβολὴ τοῦ πονηροῦ δούλου	» 33
32) Ὁ Ἰησοῦς καὶ τὰ παιδία	» 35
33) Ἡ παραβολὴ τῶν ἐργατῶν τοῦ ἀμπελῶνος	» 35
34) Ἡ παραβολὴ τῶν κακῶν γεωργῶν	» 36
35) Ἡ παραβολὴ τοῦ βασιλικοῦ γάμου	» 37
36) Ἡ παραβολὴ τῶν δέκα παρθένων	» 38
37) Ἡ παραβολὴ τῶν ταλάντων	» 39
38) Ἡ εἰκὼν τῆς μελλούσης κρίσεως	» 41
39) Ἡ παραβολὴ τοῦ Σαμαρείτου	» 42
40) Ἡ παραβολὴ τοῦ ἄφρονος πλουσίου	» 43
41) Αἱ παραβολαὶ τοῦ ἀπολεσθέντος προβάτου καὶ τῆς ἀπο- λεσθείσης δραχμῆς	» 44
42) Ἡ παραβολὴ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ	» 45
43) Ἡ παραβολὴ τοῦ πλουσίου καὶ τοῦ Λαζάρου	» 47

44) Ἡ παραβολὴ τοῦ τελώνου καὶ τοῦ Φαρισαίου.	Σελ. 48
45) Ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ Ζακχαῖος.	» 49

Δ) Τὰ πάθη τοῦ Σωτῆρος.

46) Ὁ μυστικὸς δεῖπνος.	» 49
47) Ὁ Ἰησοῦς προσεύχεται ἐν Γεθσημανῇ.	» 51
48) Ἡ σύλληψις τοῦ Ἰησοῦ ἐν Γεθσημανῇ.	» 52
49) Ὁ Ἰησοῦς πρὸ τοῦ Ἄννα καὶ ἡ ἄρνησις τοῦ Πέτρου	» 53
50) Ὁ Ἰησοῦς πρὸ τοῦ Καϊάφα.	» 54
51) Ὁ Ἰησοῦς πρὸ τοῦ Πιλάτου.	» 56
52) Ἡ σταύρωσις καὶ ἡ θανὴ τοῦ Σωτῆρος.	» 57
53) Ἡ ταφὴ καὶ ἡ ἀσφάλισις τοῦ τάφου τοῦ Σωτῆρος. .	» 59
54) Ἡ ἀνάστασις τοῦ Σωτῆρος.	» 60

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ Δ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

- 1) Είναι ή ὀρθόδοξος ἑλληνική Ἐκκλησία μόνον κοινωνία λατρείας; (Ἀθήναι 1904).
- 2) Ἡ περί Δικαιώσεως διδασκαλία τῆς ὀρθοδόξου ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ τῇ βάσει τῶν πηγῶν (Ἀθήναι 1904).
- 3) Ἡ περί υπάρξεως τοῦ Θεοῦ ἐπιστημονική γνώσις (Διατριβὴ ἐπὶ ὑφηγεσίᾳ. Ἀθήναι 1905).
- 4) Είναι ή Θεολογία Ἐπιστήμη; (Λόγος ἐναρκτήριος. Ἀθήναι 1906. Μετεφράσθη εἰς τὴν σερβικὴν ὑπὸ Γ. Δόζιτς καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ περιοδικῷ «Εἰδήσεις τῆς σερβικῆς Ἐκκλησίας» ἐν τῷ τεύχει τοῦ Μαΐου 1906).
- 5) Ἡ ὁμολογία Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως (Ἀθήναι 1906).
- 6) Ἡ Λουκάρειος ὁμολογία (Ἀθήναι 1907).
- 7) Κρίσις τῆς Δογματικῆς τοῦ κ. Ἀνδρούτσου (Ἱεροσόλυμα 1907).
- 8) Ἐκκλησία καὶ θέατρον (Ἀθήναι 1909).
- 9) Ἡ θέσις τῆς Γυναικὸς ἐν ταῖς Θρησκευταῖς καὶ ἰδίως ἐν τῷ Χριστιανισμῷ (Ἀθήναι 1910).
- 10) Τὸ δόγμα τῆς Ἐκκλησίας περί Ἀγίας Τριάδος (1911).
- 11) Ἡ καύσις τῶν νεκρῶν ὑπὸ θρησκευτικὴν ἔποψιν (1912).
- 12) Ἡ κρίσις τῶν κἀτηγήσεῶν (1915).

ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ Δ. Σ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΣΥΝΤΕΤΑΓΜΕΝΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

(Ἐκδόσεις **ΙΩ. ΣΙΑΔΕΡΗ**)

Στοιχειώδης Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία μετὰ 5 ὁλοσελίδων εἰκόνων. Ἐκδοσις δευτέρα 1915.

Ἱερὰ Ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, μετὰ πολλῶν εἰκόνων καὶ γάρτου τῆς Παλαιστίνης. Ἐκδοσις 1914.

Ἱερὰ Ἱστορία τῆς Καινῆς Διαθήκης, μετὰ πολλῶν εἰκόνων ὁλοσελίδων καὶ μὴ καὶ γάρτου τῆς Παλαιστίνης. Ἐκδοσις 1914.

Στοιχειώδης Ὁρθόδοξος Χριστιανικὴ Κατήχησις. Ἐκδοσις 1914.

Λειτουργικὴ πρὸς χρῆσιν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων κατὰ τὸ πρόγραμμα. Ἐκδοσις 1914, μετ' εἰκόνων.

Εὐαγγελικαὶ Περικοπαὶ Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως κατὰ τὸ νέον πρόγραμμα. Ἐκδοσις 1916.

Περικοπαὶ ἐκ τῶν βιβλίων τῆς Παλ. Διαθήκης, πρὸς χρῆσιν τῶν διδασκαλείων ἀμφοτέρων τῶν φύλων κατὰ τὸ νέον πρόγραμμα (6 Ὀκτωβρίου 1914).

Ἑρμηνεῖα Περικοπῶν τοῦ Εὐαγγελίου, ἀναφερομένων εἰς τὸν βίον, τὰ θαύματα καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτήρος.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

(Ἐκδόσεις τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων).

Ἡ Ἐκκλησία μας, ἦτοι ποῦ, πῶς καὶ πότε λατρεύεται ὁ Θεός, μετὰ πλήρους ἑρμηνείας τῆς θείας λειτουργίας. Ἐκδοσις 13η (80.000 ἀντίτυπα).

Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας, ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι σήμερον. Ἐκδοσις νέα.

Αἱ Θρησκεῖαι, σύντομος ἱστορία τῶν διαφόρων Θρησκειῶν ἀγρίων καὶ πεπολιτισμένων ἐθνῶν.

Ἐκ τῶν Ποιητικῶν βιβλίων τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. — Ψαλμοί. — Παροιμίαι. — Ἄσμα ἀσμάτων. — Ἐκκλησιαστικῆς. — Σοφία Σολομώντος. — Σοφία Σειράχ.

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΔΩΡΕΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΔΗΜ. ΜΠΑΛΑΝΟΥ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000014261

